

VÄRMLANDS ANOR

Nr 1 Mars 2021 Medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening Årgång 38

Systrarna Adina, Hanna och Hilda Eriksson från Kärholm i Kila fotograferade sig hos Ludvig Åberg i Säffle 1906. De hade emigrerat till Amerika och var på besök i hembygden. Fotot tillhör Ulla-Britt Nilsson, Säffle.

Värmlandsanor

Författarna ansvarar för riktigheten i artiklar. Citera gärna VärmlandsAnor, men glöm inte att ange källa. Eftertryck av texter endast med författarens tillåtelse. Redaktionen förbehåller sig rätt att redigera insända bidrag.

ISSN 1400-1047 Upplaga 1700 ex, 4 ggr/år

Ansvarig utgivare och redaktör

Carl-Johan Ivarsson, Finnögatan 4 B, 614 33 Söderköping Tel 070-2253245, redaktor@varmlandsrotter.se

Layout

Kerstin Osterman, KEOZ, Skattkärr

Tryck

City Tryck i Karlstad AB

Föreningsfakta

Föreningen bildades 1983 och har till ändamål att stödja och stimulera intresset för släkt- och hembygdsforskning i Värmland och förena dem som delar detta intresse.

Föreningens adress

c/o Lars-Göran Jansson, Ingalills väg 10, 656 38 Karlstad. Tel. 054-83 75 81 E-post: ordforande@varmlandsrotter.se

Organisationsnummer 87320-6897

Medlemsfrågor

Elisabeth Björkman: medlem@varmlandsrotter.se

Medlemsavgift

Medlemsavgiften är 170 kr för ordinarie medlem och 60 kr för familjemedlem till svenskt plusgiro 46 96 60-5.

Medlemmar i Norge betalar 220 norska kronor till norskt postgiro 7877 08 16652.

Hemsida och e-mail

www.varmlandsrotter.se

e-mail vsf@varmlandsrotter.se

Föreningens styrelse

Ordförande Lars-Göran Jansson, Ingalills väg 10, 656 38 Karlstad. Tel. 054-83 75 81

Vice ordförande Britt-Marie Johansson, Bokliden 41, 667 33 Forshaga Tel. 070-530 63 30

Sekreterare Gunnar Jonsson, Sveavägen 6 C, 661 41 Säffle. Tel. 0533-10559

Kassör Elisabeth Björkman, Önnerud 161, 655 91 Karlstad. 054-53 90 74

Ledamöter

Eva Lejrin, Styrmansgatan 5 B, 652 28 Karlstad. Tel. 070-6859960

Sonja Skagerud Östlund, Cederroths väg 1, 663 33 Skoghäll. Tel. 054-51 73 34

Tomas Andersson, Gärdesgatan 17, 667 31 Forshaga Tel. 070-237 83 54

Berith Hemmingberg, Smedsgatan 9 A, 684 30 Munkfors Tel. 076-914 01 97

Monika Becker, Svenshult 310, 663 91 Hammarö, tel 070-2943436

Lars Wahlmark, Krontorpsvägen 9 B, 681 60 Kristinehamn, tel 070-6971903

INNEHÅLL

- 3 Präster i Älvdals pastorat under 1500-talet ,
Lars Erik Westlund
- 7 Ur andra medlemsblad
- 8 Danslärarinnorna Strandberg och Sippelius i Karlstad
samt några av deras kringresande föregångare under
1800-talets första hälft, *Pelle Räf*
- 13 Verksamhetsberättelse 2020
- 17 Ordförande har ordet
- 17 Årsmötet
- 17 Ny styrelsemedlem
- 18 Om utvandrare från Ölme 1869-1929
- 18 Antavla nr 238
- 20 Rättelse om husförhör i Sunne
- 20 Efterlysning efter ett fotografi på
Erik Emil Svensson (1871-1931)
- 20 Antavla nr 239
- 22 Rut och Gunhild, *Björn Thyberger*
- 23 På begravning i Snåret 1918, *Carl-Johan Ivarsson*

Redaktörens ruta

En efterlysning i en bildgrupp på Facebook gav en stor efterskörd. Therese Sonesson från Södra Ny och New York hittade en gåramålning i sin morfars brors lägenhet. När hon inte kände igen huset gjorden hon en januari efterlysning i Facebookgruppen "Gamla bilder från Värmlandsnäs".

Det gav resultat eftersom jag själv råkade se bilden och omedelbart kände igen det gamla huset i Myrås i Kila. Det ena gav det andra, eftersom det visade sig att Thereses morfars mormor och min farfars mor var systrar. Jag kände Therese till namnet men vi har aldrig veterligen träffats. Nu får vi se om det kan bli en liten släkträff i verkligheten till sommaren.

Gåramålningen då? Ja, den kräver också sin historia. Det visade sig att den finns i åtminstone sju varianter. Det är många som räknar Myrås som sin hembygd. Åtminstone två Myråsbilder finns i Minnesota.

Redaktionsgruppen har haft ett möte, och vi planerar inte några dramatiska förändringar av VärmlandsAnor. Detta nummer har ett blandat innehåll, men jag tycker vi skall fortsätta med resan runt Värmland och försöka uppmärksamma Gillbergs härad i nästa nummer: Gillberga, Långserud, Svanskog, Glava, Stavnäs, Värmskog och Högerud.

Präster i Älvdals pastorat under 1500-talet (del 1)

Några tillägg och rättelser till Edestams herdaminne

av Lars Erik Westlund

”Jon i Rangedal”

Som den andre till namnet kände kyrkoherden i Älvdals pastorat, efter den i ett bytesbrev från 1415 omnämnde men i övrigt obekante Ingemar Jonsson,¹ har åtminstone alltsedan 1700-talet upptagits en viss Jon (Jonas) i Rangedal, trots att ingen samtida källa omnämner honom som präst i Älvdalen. Att han ändå har kommit att räknas till kyrkoherdarna på denna ort beror på de uppgifter om Älvdalen, som den lokal- och släkthistoriskt intresserade Ekshäradsprosten Bengt Piscator delgav Andreas Olavi Rhyzelius 1736 eller 1737 och Fridrik Fryxell omkring 1750 för deras arbeten med sina kyrko- och prästkrönikor eller herdaminnen enligt en något senare term. I sitt ”Ödmiukaste Memorial” till Rhyzelius uppger Piscator att Jon i Rangedal omnämns utan årtal och farsnamn ”på en Grafsten i den gamla Ekshärads Kyrkia”, att det ”berättas” att han skall ha varit den förste lutherske pastorn i Älvdalen, att hans hustru hette Birgitta och var född i England samt att han ligger begravd i Ekshärads gamla kyrka. I förteckningen som tillställdes Fryxell uppges likaledes att Jon i Rangedal var den förste lutherske pastorn i Älvdalen och att han var gift med Birgitta, en engelska, men också att han avled 1537. Enligt båda berättelserna efterträddes Jon som kyrkoherde i Älvdals pastorat av sin son Erik, Ericus Jonae.²

Inte heller Piscator åberopade någon samtida källa som omnämner Jon i Rangedal som kyrkoherde i Älvdals pastorat. Det gjorde han däremot beträffande den ovan nämnde Ingemar Jonsson, som han kände genom bytesbrevet från 1415, ”en gammal och nästan Oläselig Skriff”, som då förvarades i Ekshärads prästgård.³ Påståendet att Jon i Rangedal skulle ha varit den förste lutherske prästen här

byggde i stället endast på ett antagande eller en släkttradition av oviss ålder – det ”berättas”. Till den senare kategorin hör väl också Piscators uppgift att herr Jons hustru eller forsia (hushållerska) hette Birgitta och kom från England. Piscator omtalar inte heller någon gravsten eller gravskrift för Jon i Rangedal – hade en sådan verkligen existerat hade Piscator självfallet återgivit dess text likaväl som han citerade de nedan nämnda gravskrifterna över Ericus Jonae och Benedictus Erics i sin berättelse till Fryxell. Stenen som Piscator åsyftar vad gäller Jon i Rangedal är i stället den som har legat över Benedictus Erics grav och som numera sedan länge är rest på den gamla kyrkplatsen i Ekshärad. På den förekommer Jons i Rangedal namn, men gravhällens text motsäger de facto Piscator: herr Bengts far, herr Erik, var kyrkoherde i Älvdalen, hans svärfar, herr Sven, var prost och kyrkoherde i Kils pastorat och hans farfar, herr Jon, var kyrkoherde i – Rangedal. Inte heller dödsåret 1537 för Jon i Rangedal var hämtat från en säker källa. Det hade i stället konstruerats med stöd av uppgifter om Ericus Jonae: denne avled enligt en samtida notering 1588 och skulle enligt gravskriften över honom ha varit präst här i 50 år (se närmare nedan), vartill uppenbarligen lagts ett förmodat nådår.

Rhyzelius godtog i sin *Wermlandia Ecclesiastica & Literata* utan vidare Piscators uppgifter om bl.a. Jon i Rangedal, men feltolkade dem till viss del: hos Rhyzelius, som aldrig besökte Ekshärad eller ens Värmland, heter det att Jon i Rangedal ”nämnes så på sin grafsten i gamla Ekshärads kyrkia”⁴ (min kursivering). Innan Rhyzelius mottog Piscators bidrag hade han ingen kunskap om Ingemar Jonsson, Jon i Rangedal och Eri-

cus Jonae; den förste kyrkoherden i Älvdals pastorat som han då kunde namnet på var Jonas Erics (efter Uppsala mötes beslut 1593).⁵ I de herdaminnen för Karlstads stift som därefter följt finns dock en klar reservation mot att Jon i Rangedal förekommer i längden över kyrkoherdar i Älvdalen. Fryxell, och efter honom Johan Hammarin, författare till det första tryckta herdaminnet för stiftet, anmärker att man av gravhällen för Benedictus Erics skulle ha anledning att tro att Jon varit kyrkoherde i ”Rangedal” och inte i Älvdalen.⁶ Likväl ansåg sig Fryxell inte kunna utelämma Piscators uppgifter om Jon i Rangedal: ”[...] som Kyrkoherdarne i Elfwedalen med särdeles flit och omsorg finnas hafwa förskaffat sig fullkomlig reda och kunskap om Sina förfäder och företrädare, så har man icke vågat gå ifrån deras upgift, i den öfvertygelse, att de till sina uppgifter haft fullgiltiga skäl och bewis”,⁷ en övergripande karakteristik som onekligen har visst fog för sig, men, som den följande granskningen också påvisar, inte utesluter förekomsten av fel. Fryxells ställningstagande medförde att uppgifterna om herr Jon upprepades också av Hammarin.

Positionsangivelsen ”i Rangedal” var visserligen besvärande men Fryxell föreslog att den lär innebära att herr Jon var född på denna ort, vars läge Fryxell dock inte uttalade sig om, eller i annat fall kanske herr Jon hörde till en släkt ”som skrifwit sig till eller af Rangedal”, något som kunde tyda på adlig börd.⁸ Herr Jon förekommer även i Fryxells översiktliga *Värmländska kyrkohistoria* i hans *Wermlandia Ecclesiastica*, eller *Carlstads Stifts Kyrko- och Preste-Chronica*. Där anför han Jon i Rangedal som det enda av honom kända exemplet på en katolsk prästman i Värmland och Dals-

Ekshärads nuvarande kyrka uppfördes 1686-1688. Foto: Carl-Johan Ivarsson

land, som trots celibattvånget höll sig med ”Frillor, eller sådana Hus-hållerskor, som både förestodo deras Hus, och på allt sätt gingo dem tillhanda, til deras nöje och nytta”⁹ – sonen Ericus Jonae skulle enligt gravskriften kombinerad med uppgiften om hans dödsår ha varit född redan 1483 (se närmare nedan). Inte oväntat dyker samma fall upp hos Hammarin, den nämnda reservationen till trots.¹⁰

Med Erik Fernows Värmlandsbeskrivning (1773–79) blev Jon i Rangedal bekant genom trycket redan före utgivningen av Hammarins herdaminne på 1840-talet. Fernow kände denne prästman åtminstone genom Rhyzelius’ handskrift (skänkt 1738 till Karlstads domkapitel),¹¹ men meddelade blott att herr Jon i Rangedal var präst i Älvdals härad ”i Sturarnes tid, och blef sedan Lutheran” samt att han var superintendenten Sveno Benedicti Elfdal’ farfars far.¹² Dessa knappa rader räckte dock för Olof Sundholm att i sitt herdaminne för Skara stift (under arbete till in på 1810-talet men aldrig tryckt)¹³ sammanföra Jon i Rangedal med en senmedeltida kyrkoherde Jon Räf i Rångedala i södra Västergötland.¹⁴ Identifieringen återkom i J.W. Warholms tryckta herdaminne för samma stift (1874), men medan Sund-

holm (under inflytande av Fernows formulering) ansåg att herr Jon hade varit kyrkoherde i Älvdalen innan han tillträdde samma ämbete i Rångedala intog Warholm den motsatta ståndpunkten.¹⁵ Noteras kan att redan Rhyzelius i sin handskrift rörande Skarastiftets prästerskap (som hade gett upphov till hans motsvarande arbete om den värmländska superintendentian) kände till Jon Räf med hänvisning till samma källa som Sundholm och Warholm åberopar, ett numera okänt brev från 1513 rörande en jordaffär med en viss Per Månsson på Säby i (Södra) Ving,¹⁶ men utan att förbinda Jon Räf med ”Jon i Rangedal”, som han fick kunskap om via Piscator omkring 1736. Detsamma gäller f.ö. J.F. Odhelius’ likaså otryckta herdaminne för Skara stift (avslutat sannolikt 1867); Odhelius tycks inte ha ägt någon närmare kännedom om föregångaren Sundholms manuskript och omnämner herr Jon Räf endast under åberopande av brevet från 1513.¹⁷ Senare har Anders Edestam, i det senaste herdaminnet för stiftet, följt i Sundholms och Warholms spår och förklarat att det ligger närmast till hands att förbinda ”Rangedal” med Rångedala i Västergötland, men också att det inte med säkerhet kan avgöras om herr Jon Räf i Rångedala är identisk

med ”kh i Älvdalen med samma namn”, d.v.s. Jon i Rangedal, och – i anslutning till Fryxell och Hammarin – att inga ”ovedersägliga bevis” finns för att denne verkligen har varit kyrkoherde i Älvdals pastorat.¹⁸

Herr Jons ”Rangedal” uppvisar inte likhet med något socken- eller pastoratsnamn i Värmland, däremot med nämnda Rångedala i Västergötland, vilket under 1400- och 1500-talen skrivs ”Ranghdall”, ”Ranga-daal”, ”Raangedal” o.d.,¹⁹ och där en kyrkoherde Jon Räf uppträder i några brev från slutet av 1400-talet och början av 1500-talet. Det är obekant hur länge han innehade detta ämbete men 1524 omnämns i stället herr Per i Rangedal (”her Pæder i Raangedall”).²⁰ En köpehandling daterad Tvärred 8 juni 1493 är besegrad med bl.a. ”herr Jon Ræffs i Rangadal” sigill, enligt ett brev utfärdat i Bronäs 17 maj 1515 tillåter riksrådet Lindorm Brunsson (Forstenasläkten) och Birgitta Torstensdotter att (sedermera) riksrådet Bengt Gylta får ”ighen lösse” i själva brevet inte specificerade gods som Gustav Torstensson har pantsatt till ”her Jon Reff”, och genom ett brev daterat Påtorp 7 september 1515 säljer ”Jon Ionsson ræff prester” sin gård Ormåsa i Rångedala, vilken årligen räntar tre lis pund smör, till

riksrådet samt hövitsmannen på Örebro slott och i Västergötland Erik Abrahamsson (Leijonhufvud) för 40 mark danska sedan en syster till den kvinna, som sålt hemmanet till "her Ion Ræff" avstått sin börsrätt enligt ett brev daterat Ving 10 september samma år.²¹ Tvärred, Påtorp (som var den nämnde Bengt Gyltas sätesgård) och (Södra) Ving ligger liksom Rångedala i södra Västergötland. Med Bronäs i brevet 17 maj 1515 avses brevutfärdaren Lindorm Brunssons sätesgård i närheten av Lidköping.

Ett visst samband tycks ha förelagat mellan Ormåsaförvärvet och det nu okända brevet från 1513. Ormåsa hade Jon Räv enligt breven från 1515 köpt av en kvinna vid namn Elin Persdotter, som i brevet 7 september 1515 kallas hustru "Ellin Amwns", d.v.s. Elin, Amunds hustru (eller änka),²² medan hennes syster, som avstod från sin rätt att börda hemmanet, hette Kerstin Persdotter och var en Per Tordssons efterleverska. Den jord som Jon Räf sålde 1513 var, enligt Sundholms förmodligen delvis korrupta referat, tre systerdelar i ett hemman i Toarps socken (en grannsocken till Rångedala), vilket han förvärvat av "sin Moders syskonebarn Elin Amodha [!] och Kjerstin på [?!] Thords". Sannolikt avses samma säljare i breven från 1513 och 1515, vilka alltså skulle ha varit kusiner till Jon Räfs mor.

Sundholm tycks inte bara ha varit den förste som sammanförde Jon i Rangedal och Jon Räf till en person utan introducerade också vilospåret Johannes Nicolai (Jöns Nilsson) Räf. Enbart på grund av det gemensamma tillnamnet, som i båda fallen kan ha varit rent personligt, menade Sundholm att denne Vadstenamunk, vars existens han observerat genom en notering under år 1511 i *Diarium Vazstenense* (tryckt första gången 1721), kunde vara identisk med Jon i Rangedal/Jon Räf. Warholm fann kombinationen föga sannolik, men missförstod samtidigt Sundholm och döpte om Jon i Rangedal/Jon Räf till "Joh. Nic. Rääf". Edestam förbigår denna sammankoppling med tystnad. I

lokal litteratur har den dock fått ett visst fäste. Lars Bäckvall ansåg i en artikel från 1935, under inflytande av Warholm, att det vore av intresse om det kunde utrönas i fall Jon i Rangedal eller "Jonas Nicolaus Rääf" vore identisk med Vadstenamunken "Johannes Nicolaus Rääf".²³ I boken *Ekshärads socken* (1969) påstås likaså, med hänvisning till Bäckvall, att Jon i Rangedal skall ha hetat "Jonas Nicolaus Räf" men ingenting sägs där om hans föregivna Vadstenaförflutna.²⁴ Redan av Carl Silfverstolpes *Klosterfolket i Vadstena* (1898–99) framgår dock med all önskvärd tydlighet att munken i Vadstena inte var präst vare sig i Västergötland eller i Värmland utan var i klostrets tjänst ännu i december 1532 då han tvingades lämna Vadstena och genom ett par kungliga fogdars försorg skickades iväg till Norge.²⁵

Det finns således inget belägg för att någon Jon i Rangedal har varit kyrkoherde i Älvdals pastorat. Den herr Jon i Rangedal som omnämns på sin sonson Benedictus Ericis gravhäll torde vara identisk med kyrkoherden Jon Jonsson Räf i Rångedala i Västergötland. Uppfattningen att han (i ett senare skede) skulle ha varit kyrkoherde i Älvdals pastorat kan i skrift inte spåras längre tillbaka än till 1730-talet. Hans anknytning till Värmland och Älvdalen inskränker sig därmed, såvitt nu är bekant, till att han är den sannolike stamfadern för en här verksam, prominent prästsläkt.

Håkan

Enligt den gravskrift som fanns över Ericus Jonae i den förra kyrkan i Ekshärad skall han ha förkunnat "den himmelska läran" i pastoratet i 50 år, medan en annan samtida källa uppger att han avled 30 april 1588 (om gravskriften och dödsnotisen se närmare nedan). Dessa uppgifter har alltsedan Piscator kombinerats med varandra, men i själva verket kan Ericus Jonae omöjligen ha tillträtt kyrkoherdeämbetet i Älvdals pastorat så tidigt som 1538.

På 1540-talet var nämligen Håkan kyrkoherde i Älvdals pastorat.

Med denne förhåller det sig på motsatt sätt jämfört med Jon i Rangedal: trots att Håkan bevisligen har varit kyrkoherde här har han hittills utelämnats i förteckningar över pastoratets prästerskap.

Detta betyder emellertid inte att Håkan saknas i stiftets herdaminnen. Redan Fryxell observerade namnet på denne prästman under sina forskningar i Kammararkivet på 1700-talet. I den värmländske fogdens räkenskap för år 1547 förekommer nämligen noteringen att av arvet efter "Her Hockun i Ellu edallenn" har kungen erhållit två oxar i själagåva eller s.k. testament.²⁶ Sådana testamenten utgjordes av någon del av den döde prästens kvarlåtenskap och hade tidigare, t.o.m. Västerås riksdag 1527, uppburits av domkyrkan eller biskopen.²⁷ I en kunglig skrivelse från 1541 till ståthållaren i Västergötland Gustav Olofsson (Stenbock), som hade viss befattning också med Värmland, framhålls att det är "tilbörligit" när någon präst avlider att också kungen blir ihågkommen med en "erligh skenk eller testament", i synnerhet av dem som "någhe[n] macht och empne hafva, och äre vidt the[r]is giæld [= gäll, pastorat] rike bli[n]ne".²⁸

Märkligt nog redovisas inkomsten av herr Håkans lösöre tillsammans med sakören som uppburits i Väse härad. Detta medförde att Fryxell antog att Håkan varit kyrkoherde i just Väse, och alltsedan dess har han varit en del av detta pastorats historia. Likväl kallade Fryxell honom i enlighet med räkenskapsnotisens ordalydelse "Herr Håkan i Elfvedalen", men tillfogade på eget bevåg en latinisering av samma benämning, vilken väl närmast skulle tyda på att Håkan endast härstammade från Älvdalen, "Haquinus de Elfvedalia", som i den slutgiltiga versionen ersattes av "Haquinus Elfvedalensis", en namnform som upprepas av Hammarin och ännu av Edestam.²⁹ I en kyrkoräkenskapsbok, som inköptes till Väse församling vid Persmässomarknaden 1661 har sannolikt kort därefter upplagts *Series Pastorum* för pastoratet, men först långt senare har någon, sannolikt

Fryxell själv (hans far var kyrkoherde i Väse), tillagt raden ”Dn Haquinus de Elfvedalia fuit Pastor 1547”.³⁰ Fryxell lät också hugga in kyrkoherdarnas namn i en stenhäll i prästgårdens trädgård, däribland herr Håkans namn jämte året 1547.³¹ Uppenbarligen har Fryxell inte heller förstått notisens innebörd eftersom han med stöd av det äldsta belägget för den följande kyrkoherden i Väse pastorat gissar att Håkan ”lärer hafva lefvat intill 1550 wid pass” – 1551 var nämligen Georgius Magni (Jöran eller Örjan Månsson) pastoratets herde.³² Antagandet återkommer hos Hammarin, men har där formen av ett rakt igenom felaktigt påstående: ”omnämnes här [= i Väse härad] Kyrkoherde 1547 och 1550”.

Emellertid förekommer Håkan också i ett annat sammanhang, i en förteckning över prästerskapet i Skara stift 1544, där han benämns ”H. Haaquon i Elffuadalen”.³³ Förteckningen föreligger i original och är egenhändigt upprättad av den avgående biskopen i Skara Sveno Jacobi³⁴ på anmodan av fogden på Stockholms slott Botvid Larsson (som tidigare hade varit fogde i Värmland och vars sätesgård var Agnhammar i

Grums socken) och tydligen med anledning av den förestående indragningen till kronan av sockenkyrkornas och prästgårdarnas jord. I sitt följbrev, daterat 1 mars 1544, uppger Sveno Jacobi uttryckligen att registret upptar stiftets kyrkoherdar ”wdi huadt hæredt och vidh huatt kyrker the boendes ock besitiandes ære”.³⁵ Samma uppställning vederlägger till fullo uppfattningen att Håkan åtminstone detta år skulle ha varit kyrkoherde i Väse eftersom den upptar en herr Olof som innehavare av detta ämbete. Den senares existens bekräftas av 1545 års fogderäkenskap, där två oxar redovisas i testamente efter herr Olof i Väse.³⁶ För Fryxell och Hammarin var denna namnlista okänd medan den har använts av Edestam (den trycktes 1897), som med stöd av listan menar att det inte kan utslutas (!) att Håkan var kyrkoherde i Älvdalen 1544, men att han var kyrkoherde i Väse ”i varje fall”

Ekshärads kyrkoherdeprästgård år 1900. Foto: D. Holmquist, Nordiska Museet

1547.³⁷ Notisen om herr Olof i Väse i 1545 års fogderäkenskap har inte uppmärksamats av någon av herdaminnesförfattarna.

Med all sannolikhet är det fortfarande som kyrkoherde i Älvdalen som herr Håkan omnämns i 1547 års fogderäkenskap. Antagligen därför att Älvdalen i övrigt saknas i denna redovisning – häradets skören liksom dess årliga ränta var vid denna tid förlänade den nämnde fogden på Stockholms slott Botvid Larsson³⁸ – råkade denna enstaka notis bli inskriven där den nu påträffas. ”Testamenten” skulle därmed, i likhet med den till kungen på samma sätt personligen knutna kungsfodringen, inte ha ingått i förläningar.

Vid vilken tidpunkt herr Håkan tillträdde Älvdals pastorat är alltså obekant. Lokalt källmaterial från denna tid saknas och även det mer centrala beståndet är från de första decennierna av Gustav Vasas regim i betydande mån decimerat; det gäller bl.a. räkenskaperna. Äldre namnuppräknings motsvarende listan från 1544 har säkerligen funnits. Från ärkestiftet, som vid denna tid omfattade inte bara det nutida Uppsala stift utan också Norrland (inklusive Jämtland men utom Härjedalen), har bevarats en likartad längd från 1527 men endast i form av en avskrift från 1700-talet. I längden upptas med

några få undantag kyrkoherdarna i varje pastorat i stiftet (sammanlagt namnges 177 präster, varav många i övrigt är okända) och deras efter inkomsterna individuellt anpassade andel i en då aktuell extraskatt, som för detta stift hade bestämts till 4 000 mark och som pålagts med hänvisning till den skuld till Lübeck som Sverige dragit på sig under befrielsekriget.³⁹ Samma skatt erlades också av prästerna i landets övriga stift – i dåvarande Skara stift skulle prästerskapet utgöra sammanlagt 2 000 mark⁴⁰ – men det är inte känt hur den ålagda tributen där fördelades på de enskilda prästerna.

Noter, se motstående sida

**Artikeln fortsätter i
nästa nummer**

Ur andra medlemsblad

Värmlänningar

Bäfvernytt 2020:2 (Härnösands Släktforscare): Antavla för Vilma Margareta Eklund g. Grafström f 1922 i Jukkasjärvi, d 2018 i Härnösands domkyrkofs. Fadern Johannes Emanuel Eklund var född i Frykerud, senare kyrkoherde i Jukkasjärvi, farfadern Johan Erik Eklund (1852-1904) var kapellpredikant i Lekvattnet.

Disponibelt 2021:1 (DIS Bergslagen): Djävulens urmakare i Ekshärad av *Orvar Asplund*. Om Johan Tinglöf (1751-1812).

Genos 2020:4 (Genealogiska Samfundet i Finland): Salpeter och migration. Österbottniska salpetersjudare i Sverige efter 1809 av *Britt-Marie Villstrand*. Bland andra salpetersjudaren Erik Lager, född 1773 i Vörå, senare bosatt i Stora Kil och Nor.

Næverkanten 2020:4 (Åsnes Finnskog Historielag): Julefeiring på Juhola av *Finn Erik Vermunds-berget*.

Näverluren 2020:4 (Värmlands Hembygdsförbund): Sven Delblancs romanfigur från Väse av *Lisbet Engh*; om morfadern Axel Andersson Nordfält, som i romanerna kallas Samuel Eriksson. Hans Eleonardus Møller Rolsted – bruksägare, höiesteretsadvokat, rådman av *Ulf Dahlberg*. En gruvarbetardotter far till Amerika av *Elisabeth Thorsell*; om Anna Lovisa Olsson f 1872 i Nordmark.

Östemtingen 2020 (Östra Ämterviks Hembygdsförening): Det blev en stenkyrka – trots allt! av *Carl-Johan Ivarsson*. Torpet Alvik i Stora Bonäs av *Lasse Åhman*. Släktavla Kristina Andersdotter (förebild för tösen från

Stormyrtorpet) av *Leif Östlund*. Missions- och ordenshuset i Bonäs av *Sven L-O Johansson*. Släktforskning – en resa av *Sigrid Ridderstolpe*.

Andra

Diskulogen nr 131 (Föreningen DIS): Att släktforska på en Mac av *Hans-Peter Stülten*. DNA-testernas etnicitetskartor av *Måns Höög*.

Flydda Dagar 2020:3 (Linde Bergslags Släktforskarförening): "Sinnessjukdom" runt sekelskiftet 1900 av *Solveig Andersson* och *Ann Charlotte Laudon-Tegerhult*.

Hallandsfarares Information nr 130 (Hallands Släktforskarförening): S:t Olofs kapell i Tylösand av *Siv Bergenek*.

1 Erik Noreen, "Ett värmländskt diplom kontrollerat", *Namn och bygd* 1921, s. 147 f. Se också SDHK 18554, där dock en äldre, bristfälligt avskrift av brevet återges.

<https://sok.riksarkivet.se/sdhk>

2 Bengt Piscators "Odmiukaste Memorial", B 16, fol. 120 v., Linköpings stadsbibliotek (LSB); Piscators "Några Minnesmärken efter Kyrkioherdarne uti Elfvedalen i Wermeland", Kristinehamns högre allmänna läroverksbiblioteks handskriftssamling (KHALB), Lignell VII:7, Värmlandsarkiv (VA). Om dessa handskrifter, se närmare Lars Erik Westlund, *Hök. Om en älvdalsk sägen i Älvdals härad* (2003), s. 32-35.

3 Piscators karakteristik av brevet enligt både B 16, fol. 120 v., LSB och KHALB, Lignell VII:7, VA. Bytesbrevet upptas i ett inventarium upprättat i samband med biskopsvisitationen i Ekshärad 1778 (Ekshäradens kyrkoarkiv N:1, nr 6 ½, VA; jfr nedan). Bilagt originalet (Värmlandsarkivs pergamentshandlingar F I i:102, VA) är en avskrift av brevet, vilken, som framgår av handstilen, är utförd av dåvarande komministern i Dalby och Ny socknar Haquinus Jacobi Bergenhem, som i sitt första äktenskap var Piscators sväger.

4 Karlstads stifts- och läroverksbiblioteks handskriftssamling (KSLB), Biografi och genealogi, 7, pag. 52, Föreningsarkivet i Värmland (FAV).

5 B 16, fol. 24, LSB.

6 I 26:2, pag. 282, Kungliga biblioteket (KB); KHALB, Lignell VIII, pag. 171, VA; Johan Hammarin, *Karlstads stifts herdaminne* (1845-48), 1, s. 280 not 1. I första versionen av sin kyrko- och prästkrönika återgav Fryxell emellertid Piscators uppgifter om Jon i Rangedal utan reservationer

(KHALB, Lignell III, pag. 162, VA).

7 I 26:2, pag. 282, KB.

8 I 26:2, pag. 282, KB.

9 I 26:1, pag. 20, KB.

10 Hammarin 1845-48, 1, s. 13 f. Se även ibid., s. 280 med not 2.

11 KSLB, Archivum Wermelandicum, 2, pag. 29, FAV.

12 Erik Fernow, *Beskrifning öfver Wermeland* (1773-79), s. 302 not 1, 736 not w (1977, 1, noterna 408, 1075).

13 Hilding Johansson, "Skara stifts herdaminne – en komplettering", särtryck ur *Julhälsningar till församlingarna i Skara stift* 1960, s. 3 f.

14 Olof Sundholm, *Herdaminne öfver Skara stifts Presterskap*, 3, pag. 124, Skara stifts- och landsbibliotek (SSLB).

15 J.W. Warholm, *Skara stifts herdaminne* (1871-74), 2, s. 466.

16 A.O. Rhyzelius, *Wester-Gothia Ecclesiastica et Literata*, SSLB. Referat i Sundholm, 3, pag. 124. Brevet saknas i SDHK.

17 J.F. Odhelius, *Skara stifts högre och lägre ordinarie presterskap och skolbetjening* [...], 2:2, pag. 643, SSLB; Johansson 1960, s. 4. — För utdrag ur Rhyzelius', Sundholms och Odhelius' handskrifter samt särtrycket av Johanssons artikel tackar jag Sven-Olof Ask, SSLB.

18 Anders Edestam, *Karlstads stifts herdaminne från medeltiden till våra dagar* (1965-2007), 2, s. 149.

19 *Sverges ortnamn. Ortnamnen i Älvsborgs län*, 14. *As härad* (1909), s. 106-109.

20 SDHK 38587 (tryckt i bl.a. *Vestergötlands fornminnesförenings tidskrift*, [I]:8-9 (1897), s. 107). Brevet är daterat 1/2 1524.

21 SDHK 32942 (jfr 33080), 37736 (tryckt i *Vestergötlands fornminnesförenings tidskrift*, [I]:8-9, s. 105), 37774, 37775 (tryckt i *Handlingar till Nordens historia* 1515-1523, I (1967-69), s. 102 f.). Jfr Edestam 1965-2007, 2, s. 149.

22 Om dylika och andra typer av s.k. hustrunamn se bl.a. Ivar Modéer, *Personnamn i Kalmar tänkebok* (1955), s. 55-62.

23 Lars Bäckvall, *Om övre Klarälvdalen i gångna tider* (1978), s. 197.

24 Linus Brodin, "Ordets förkunnare", *Ekshäradens socken* (1969), s. 143.

25 S. 145 f. (nr 135). Se även bl.a. SDHK 36360 med hänvisningar.

26 Värmlands handlingar (VH) 1547:12, pag. 45, Riksarkivet (RA).

27 Nils Ahnlund, *Jämtlands och Härjedalens historia*, 1. *Intill 1537* (1948), s. 538.

28 "Några handlingar till Gustaf I:s historia", *Historisk tidskrift* 1887, s. 198.

29 Fryxell i KHALB, Lignell III, VA och I 26:2, pag. 77, KB (med hänvisning till "Kammar Archivi Handlingar", d.v.s. VH 1547:12) samt i senare avskrifter: KHALB, Lignell VIII, pag. 291, VA (fortsatt av Hammarin) och KSLB, Biografi och genealogi, 8, pag. 265, FAV; Hammarin 1845-48, 2, s. 40; Edestam 1965-2007, 3, s. 80.

30 Väse kyrkoarkiv LI:2, pag. 3, VA.

31 KSLB, Archivum Wermelandicum, 2, pag. 86, FAV.

32 I 26:2, pag. 77, KB. I en tidigare version av krönikan (KHALB, Lignell III, VA) saknas detta antagande.

33 *Vestergötlands fornminnesförenings tidskrift*, [I]:8-9, s. 112.

34 Lars Sjödin, "Meddelanden om kanslistilar under de yngre Sturarnas och Gustav Vasas tid", *Meddelanden från svenska riksarkivet för år 1933*, s. 113.

35 *Vestergötlands fornminnesförenings tidskrift*, [I]:8-9, s. 109.

36 VH 1545:11, pag. 60, RA.

37 Edestam 1965-2007, 3, s. 80. Jfr *Rättelser och tillägg till Karlstads stifts herdaminne Band I-VI* (2011), s. 6 "under Ericus Jonae"; "Testamente oxar av Hr Peder i Tingvalla o. Hr. Håkan i Älvdalen". Värml:s Handl 1547:12 KA, RA". Det kortfattade tillägget lämnas dock okommenterat och utan att Edestams tolkning bemöts. Testamentet efter herr Per i Tingvalla (VH 1547:12, pag. 43, RA) har däremot redan Edestam korrekt noterat (1965-2007, 2, s. 17).

38 Lars Erik Westlund, *Brott och straff i Värmland under 1500-talet* (2018), s. 96.

39 Sven Kjällström, "Prosterier, pastorat och kyrkoherdar i Uppsala stift år 1527", *Personhistorisk tidskrift* 1960, s. 97-110.

40 *Konung Gustaf den förstes registratur*, 3 (1865), s. 232.

Danslärarinnorna Strandberg och Sippelius i Karlstad samt några av deras kringresande föregångare under 1800-talets första hälft

av Pelle Räf

Kungliga biblioteket har digitaliserat drygt hälften av 1800-talets svenska tidningar, något som kan användas bl a inom person- och lokalhistorisk forskning. Den som exempelvis är intresserad av dansens historia i Sverige hittar annonser om undervisning i dans genom att söka bl a på "Dans(-)Information", "Dans(-)Institut" och "Dans(-)Skola". Annonserna vände sig i regel till barn och ungdom av den burgna medelklassen, och annonsörerna var oftast ambulerande danslärare eller danslärarinnor som kunde återkomma till samma stad år efter år för att mot betalning lära ut de aktuella societetsdanserna.

Efter en dylik sökning i framförallt Carlstads Tidningar 1794-95 och 1801-04, Carlstads Tidning (CT) 1805-49, Wernlandstidningen (WT) 1844-50 och NWT 1851-71 samt Christinehamnsbladet (CB) 1850-54, skall vi nu ägna oss åt enbart *kvinnliga* danspedagoger i Värmland, enkannerligen i Karlstad. Detta yrke förekom sålunda i vårt land före t ex folkskollärarinnor och kvinnliga fotografer, men tycks inte nämnvärt ha uppmärksamats tidigare.¹⁾

Den första vi träffar på är "Fru Edvall", som i maj 1807 i CT meddelar att hon ämnar komma till Karlstad och öppna "Dans-Information för Barn af bägge Könen". Intresserade kan anmäla sig hos traktören i Assembléhuset, den västgötske torparsonen Johan Andersson Broddell (ca 1764 - 1826).²⁾ Maria Elisabet Edvall var gift med skådepelaren Carl Gustav Edvall (ca 1777 - 1810) och själv huvudsakligen aktris, känd framförallt i Göteborg. Man kan hitta henne som danslärarinna på besök t ex i Falun i december 1804 och i september 1824 i Linköping p g a "Theaterns upplösning härstädes".

Stockholmskan Sofia Charlotta Lönnbom (ca 1775 - 1841) torde

"At Dans är en nyttig kroppsmotion, är allmänt bekant, allenast den börjas med lindrig Dans först Säsom minuette..."

(Upptakt i en insändare i Carlstads Tidningar 29/1 1803)

ha startat dansundervisning i Karlstad sommaren 1819. Även hon hade börjat sin bana som skådespelerska och gift sig med en teaterdirektör. Sin dansskola bedrev hon i Eskilstuna, Gävle, Nyköping, Strängnäs, Uppsala, Västerås och Örebro minst en månad i varje stad till en taxa om i regel 10 riksdaler per elev fram till sin död. Till Karlstad lär hon ha återkommit i november 1831.

Sensommaren 1838 konkurrerade två ambulerande danspedagoger om ungdomars gunst och föräldrars guld i Karlstad. I samma nummer och omedelbart under varandra i CT 28/7 annonserade nämligen Charlotta Deland (1807 - 1864) om dansskola i augusti, och Charlotta Hoflund (1800 - 1864) om dylik med start i september. Fru Deland hade varit i staden i samma ärende sommaren 1834 och återkom som aktris i makens teatertrupp flera gånger under 1840-talet. Nu bodde hon hos den Partillebördige tenngjutaren Abraham Emanuel Bjurström (1799 - 1840), där hon tog emot anmälningar och 8 rdr av varje elev.

Hoflundskan lockade med undervisning i "Françaiser, Portpuri, Quadrill, Vals och Fackeldans", likaledes å 8 rdr men inklusive "Musik och Slutbals-entré samt Waxljus och Facklor". Anteckningslista låg hos bokhandlaren, den östgötske häradshövdingesonen Carl Jacob Grapengiesser (1814 - 1869). Den förstnämnda "Dans-Lottan" fick säkerligen tillräckligt många intresserade elever. Ty hon annonserade om slutbal "å Frimurare-Salen härstädes" tisdag

Danslärarinnan Charlotta Deland 1860. Foto: Jacob Lundbergh. Tillhör Musik- och Teaterbiblioteket

gen 28/8 1838 å 32 sk banko. Fru Hoflund däremot förefaller ha lämnat Karlstad med oförrättat ärende. Ty hon försökte starta dansundervisning i Västerås i september samma år.

Även den adliga överjägmästar-dottern Berghman, fru Augusta Åbjörnsson sedan Hjort (1800 - 1862), torde ha kommit från Stockholm under sina dansturnéer.³⁾ I annonser våren 1841 påpekar hon att hon fått ärva fru Lönnboms revir, d v s "öfvertagit de städer aflidna Fru Lönbom i lifstiden biwistade, för öppnande af Dans-Skolor". I Karlstad dyker hon upp i augusti 1842 med en lång annons i CT:

"... får jag vördsamligen tillkännagifva det undertecknad till staden anländt, i afsigt att gifva lektioner uti Dans, såsom Français, Anglais, Polonais, Cottillon, Gallop, Vals, Matredoura [= ?] samt Solodans och Nya Valssteg, och tager terminen sin början nästa Måndag den 22 dennes. De för-

äldrar, som vilja anförtro mig sine Barns vård och undervisning härutinnan, torde vara goda och anmäla sig ju förr dess hellre uti mitt logis i Häradshöfding Tingvalls hus på nedra botten."

Till detta kan läggas, att skräddarsonen Carl Fredrik Tingvall (1796 - 1855) vanligtvis titulerades rådmän och magistratssekreterare. Dessutom att han och hans hustru, apotekardottern Elisabet Maria Berggren (1807 - 1845), hade minst tre danssugna barn. Därefter citerar vi som omväxling WT, och det ur självaste julaftonsnumret 1844 med stavfel:

"Undertecknad önskar att uti Carlstad öppna en Dans Skola nästkommande Februari månad i nu varande bruklige dansar såsom Caschukan [= La Cachucha, en spansk dans med kastanjetter], Lagitana [= Zigenerskan], Polka samt Francaser med de nu mest moderna steg och turer som senast i Stockholm varit dansade. De ... som gunstbenäget behaga hedra mig med sitt förtroende, torde godhetsfullt anmäla sig uti Handlanden G. Malméns bod, ... och om tillräckligt antal Elever kan erhållas för att få min resekostnad ersatt, skall tiden för min ankomst framdeles närmare bestämmas. Priset för hvarje Elef är 15 Rdr Rgs, utom musik och ljus under lectionstiden, som vanligen räcker 5 a 6 veckor. Stockholm i December 1844. Andriette Ugarph. född Sundström."

Året innan hade Andriette Ugarph (1800 - 1885) varit i Lidköping och frestat med samma program med undantag av polka. Den dansen var fr o m senhösten 1844 en mycket populär nyhet inte bara i Stockholms balsalar, kommen från kontinenten ursprungligen sannolikt från Böhmen.

Fru Ugarphs kontakt i Karlstad var den stormrike possessionaten och handelsmannen Gustaf Malmén (1810 - 1848). Han ägde vid sitt fränfalle på Varpnäs i Nor ett "Forte Piano af Mahogny" värderat till 100 rdr. Det skulle ha kommit väl till pass under danslektioner, om tillgängligt i Karlstad med exekutor eller -tris vintern 1845. Men

troligen utan tillräckligt många anmälningar till dansskola här, hade Andriette Ugarph istället öppnat dylik i Jönköping under februari.

Därmed har vi stiftat ytlig bekantskap med några av de i Mellansverige under första hälften av 1800-talet ambulerande danslärarinnor som besökte eller planerade att besöka Karlstad. Dessutom har vi på köpet fått namnen på danser som sannolikt var de vanligaste i högre reståndsmiljö under de sista decennierna av den undersökta perioden.

Hur hade de kvinnliga danspedagogerna själva lärt sig danserna, kan man fråga. En möjlighet var att utbilda sig vid Operan i Stockholm hos balettmästaren där, t ex Anders Selinder (1806 - 1874) från 1833.⁴⁾ Så gjorde det musikaliska underbarnet, sångerskan och pianisten, den Karlstadsfödda kapensdottern Emilie Ugglä (1819 - 1855) vid sidan av sin gedigna musikaliska skolning. Hon t o m bedrev dansskola i Christiania ett par år.⁵⁾ Men även i födelsestaden våren 1835 med slutbal 31/5 (CT 23/5 1835). Hon var då inhytt hos de svärstavade "Mamsellerna Kenong", Sara Maria (ca 1778 - 1854) och Anna Lisa (ca 1788 - 1835) Chenong/K(j)en(n)ong.

Simläraren i Stockholm, tillika dansören Fredrik Alexander Gjörcke (1817 - 1866) sammanfattade sina och kollegers kunskaper i en numera svåråtkomlig "Anvisning att inom möjligaste korta tid och utan serskild undervisning grundligt lära alla nu brukliga sällskapsdansar", tryckt 1850. Några år senare fanns också "Dansboken i västficksformat" att tillgå i bokhandeln för den som ville förbättra sina färdigheter i Terpsichores ädla konst.

Handelsmannen i Karlstad, den troligen på Kålland i Skaraborg födde Johan Strandberg (1785 - 1843) och hans hustru Sara Forsberg (ca 1785 - 1853), fick sju döttrar åren 1815-23.⁶⁾ De två yngsta ägnade sig åt danslärarinyrket tillsammans några år innan båda gifte sig 1846, Carolina Fredrika (1820 - 1901) och Bernhardina Laurentia Strandberg

(1823 - 1903). Deras första annons om danslektioner läser vi i CT kring månadsskiftet februari-mars 1841:

"Undervisning i Dans.

Undertecknade ämna i medlet af Mars månad öppna Dansskola härstädes, så vida tillräckligt antal Elever sig anmäla. Afgiften är 10 R:dr R:gs, och torde de som härå fästa afseende benäget låta sig anteckna ju förr dess häldre. Carlstad den 26 Februari 1841.

CAROLINA & LAURA
STRANDBERG
Bo hos Fru Blomberg."

Man undrar först varför systrarna uppgav att de bodde eller tänkte hålla sina lektioner hos grannen, krögardottern Gustava Dimberg (1796 - 1877). Hos henne fanns förmodligen lämpligt dansutrymme, ty hon låg i skilsmässa från sin andre make, färgaren Johan Gustaf Blomberg som enligt husförhörlängden bl a "Rymt till Sholm 1832".

Därefter frågar man utan att få svar, om Strandbergskorna fick tillräckligt många anmälningar. De annonserade i varje fall inte om slutbal med elever under våren 1841 i CT. I dess nummer 29/5 hittar den danshistoriskt intresserade istället en anekdot om den tidens internationellt mest kända dansös, österrikiskan Fanny Elßler (1810 - 1884).⁷⁾

Fanny Elßler dansar Cachucha. Tryck från 1842

År 1842 kan behovet av dansundervisning i Karlstad ha täckts av Augusta Hjorts höstterminsbesök. Våren 1843 återkommer dock Carolina och Laura Strandberg med sin dansskola, nu om två terminer, varav den första börjar 1 april, "och den sednare skall genom ytterligare annons tillkännagifvas." De har efter faderns död flyttat med modern till en bostad "i Hr Häradshöfding Tingwalls gård." Ett år senare annonserar de i "Den Första WermlandsTidningen" om en "dansundervisningstermin, som varar 5 veckor" med början 15/4. Men varken 1843, 1844 eller 1845 tycks stadens avisor innehålla något ytterligare om deras dansskola, t ex slutbaluns. Året därpå övergav de alltså sin gemensamma "dansbana" och gifte sig samtidigt i Karlstad 12/8, Carolina Fredrika med dåvarande vice pastorn Carl Samuel Nygren (1807 - 1883), och Bernhardina Laurentia med den tyskfödde färgerifabrikören och bryggaren Ernst Christian Franke (ca 1818 - 1875).⁸⁾

Franke sägs ha varit en driftig man, "omtyckt för sitt angenäma sällskapsväsen, alltid färdig att på sin litet brutna svenska berätta någon rolig historia".⁹⁾ Man kan alltså föreställa sig honom som den mest omtyckte av den blivande makans och svägerskans dansele-

ver. Lauraon födde honom femton barn åren 1847-69, varav bara en dotter avled i späda ålder.

Under år 1809 flyttade sergeanten och oboisten Johan August Sippelius (även Seppelius, ca 1779 - 1815) med sin hustru Britta Sundström (ca 1773 - 1815) från Svea Livgarde i Stockholm till Karlstad. Han tjänstgjorde här som anförare av "Fältjägarnas" musikkår fram till sin död titulerad musikdirektör. Sommaren 1810 föddes dottern Anna Elisabet Sippelius. När hon blivit föräldralös, togs hon om hand i staden som fosterdotter av majoren och gränstullchefen Johan Anton von Matérn (1777 - 1851) och hans hustru Johanna Elisabet Maule (1793 - 1852).¹⁰⁾

Om von Matérn kan man läsa ett helt kapitel i Henrik Lilljebjörns (1797 - 1875) Minnen.¹¹⁾ Där nämns att makarna Matérn & Maule hade en andra fosterdotter, bruksinspektorsdottern Anna Elisabet Werling. Hon var född postumt på Fredros i Gunnarskog 1814, och blev med tiden en tämligen skicklig pianist. Förutom hennes medverkan i domkyrkoorganisten Frans Oskar Söderströms (1826 - 1861) konserter, kan som kuriosum nämnas att hon 1846 intygade, att en instrumentmakare

Josef Mahler på besök i Karlstad "till min fullkomliga belåtenhet så skickligt renoverat mitt Flygel-Fortepiano, att det vunnit både i ton och jemnhet" (WT 23/12 1846).¹²⁾ Som en andra kuriositet meddelas, att båda fostersystrarna var med i den "Wermländska Barnvårdsföreningen", vilken existerade 1846-1949 enligt länets Regionarkivs förteckning (WT 10/3 1847).

Att den werlingska flygeln finansierats av den tämligen täte fosterfadern är troligt. På den kom säkerligen ägarinnan väl till pass klingande dansmusik i tio år under hennes namnes och fostersystems danslektioner. Om dem läses första gången i WT 27/8 1845:

"Wid min återkomst i medlet af October månad från Stockholm dit jag i dessa dagar begifver mig för att vinna mera konstfärdighet i modern sällskapsdans, ämnar jag härstädes öppna en dansskola. Wicare och närmare 1:sta termins början, skola villkoren uti stadens tidningar blifva tillkännagifna. Anna Elisabeth Sippelius."

Rimligt är att mamsell Sippelius därefter tillbringade en dryg månad i huvudstaden och tog lektioner för balettmästaren Anders Selinder. Hon kan ha varit där i liknande ärende redan sommaren 1837. Ty i "Postgumman" 9/10 1837 förekommer hon som adressat i en förteckning över i "Stockholms General-Post-Kontor" från juli kvarliggande brev.

I WT 22/10 1845 kunde emellertid Karlstads danslystna ungdomar under rubriken "Dans-Institut" följdriktigt läsa, att 1/11 skulle "Annette Sippelius" förestå en skola i modern dans under fem eller sex veckor. Hon skulle hålla till i "herr Erik Lundbergs hus vid torget", dvs hos handelsmannen och ung-

Polkan, dansad på Kröningsbalerne i Stockholm, år 1844.

Polka var dansen på modet både i Stockholm och Karlstad i mitten av 1800-talet. Här på kröningsbal i Stockholm 1844. Teckning troligen av Fritz von Dardel. Tillhör Nordiska Museet.

karlen Erik Lundberg (1811 - 1866).¹³⁾ Priset för en termin var 10 rdr för varje elev, som antingen själv eller genom målsman anmälde sig i "mitt logis, uti herr landshövdingen och riddaren Oldevigs hus vid N:a Torggatan".

Det tycks alltså som om självaste landshövdingen Hans Fredric Oldevig (1793-1866) tagit dansläraryrket under sina vingars skydd. Därmed försökte han förmodligen eliminera det faktum att aktriser och dansöser inte alltid hade det bästa rykte på den här tiden.¹⁴⁾ Från 1855 finner man mamsell Sippelius till och från skriven i Residenset som "Pupill" i husförhörlängden.

Annonser om hennes första avslutningsbal inflöt som väntat i WT i början av december 1845. Den skulle hållas i Frimurarsalen 11/12 klockan ½ 7 på kvällen. "För dem som behaga deltaga uti dansnöjet och för öfrigt konstens vänner" kunde biljetter köpas hos logevaktmästaren Erik Lindqvist (ca 1777 - 1848).

Med födelsestaden som "hemma-hamn" fortsatte därefter Annette Sippelius med sina danskurser i Karlstad till 1860, då hon definitivt flyttade till Göteborg. I annonsen om slutbalen i Frimurarsalen 21/5 1846 heter det, att "Dansnöjet öppnas af en i Kostym af mig utförd solo." Våren 1850 lockade hon dessutom med "Frisk-Gymnastik" för "Fruentimmer", i nutida språkdräkt närmast "sjukgymnastik för kvinnor". Men hon annonserade också om dansskola i de närliggande orterna Filipstad, Arvika, Kristinehamn och Åmål, samt redan 1847 även i Göteborg.

Från Annette under hennes dansstermin i Filipstad vintern 1846 är ett brev daterat 6/2 bevarat i Kungl Biblioteket. Det är riktat till "Bästa Herr Magister Dahlgren", d v s Fredrik August Dahlgren (1816 - 1895), författare till tal-, sång- och dansspelet "Wermälänningarne". Sju veckor senare sker urpremiären i Stockholm. Dahlgren har erbjudit Annette att komma och dansa Jössehäradspsolskan men hon tackar nej, mycket på grund att fosterfadern von Matérn avrättat henne:

"Kom sköna Flicka, walsa med mig". Skillingtryck från Jönköping 1832. Foto från Uppsala Universitetsbibliotek.

"men tänk om Magister Dahlgren sjelf ville dansa?" Jössehäradspsolskan premiärdansas sedan av Operans egna förmågor Per Johan Wilhelm Pettersson (1814 - 1854) och Johanna Gustafva Gillberg (1828 - 1910).¹⁵⁾

Om sin pågående kurs "med de Philipenser" berättar Annette därefter, att hon söndagen därpå skall solodansa la Cachucha på "Philipstads Societets-theater" mellan ett par små teaterstycken: "Philipstad är annars det otrefligaste näste jag tänkt mig, och skall det bli bra sjönt att få vända näsan hem den 16. ty den 15. skall Slutbalen bli." Den ägde rum hos källarmästaren Bengt Johan Molinder (1789 - 1847).

Det är möjligt att köpingen Arvika fick besök av Annette i början av juli 1848. I varje fall upplyste hon i WT 28/6 om att hugade danselever kunde anmäla sig på en lista hon skickat till "Mademoiselle Ekström", sannolikt någon av apotekardöttrarna Amalia Christina (1823 - 1902) eller Maria Lovisa Ekström (1826 - 1910).

Annette var åtminstone mer framgångsrik i Arvika sommaren 1857. Ty hennes danskurs ledde då till en avslutande bal i Stadshuset 2/8 (NWT 8/7 & 25/7 1857). Denna gång i samarbete med "Mina Winter", vilket är uttytt dansläraryrket Wilhelmina Egelin (född Winther

1830 - 1901), som senare verkade mestadels i Göteborg.

Lyckosam var Annette bevisligen även i Kristinehamn. Från hennes höstlektioner där 1849 är visserligen de enda spåren en notis i den rara Wermländska Korrespondenten, att hennes dansstart ändrats från 7/9 till 13/9, och en bortglömd "Shawl" (= sjal), vars ägarinna efterlystes i CB 22/3 1850.¹⁶⁾ Men Annette återkom i samma blad under mars 1853 och förkunnade, att om minst tjugo elever anmälde sig före månadens utgång på en lista hos Anna Gustafva Roman (1813 - 1888), änka efter krögaren Per Wilhelm Sahlström (1813 - 1849) i Assembléhuset, skulle hon ge dansundervisning i staden. Sahlströmskan kan själv ha antecknat fyra egna ungar födda 1836-44.

Annettes annonser i CB 1853 är daterade Göteborg i februari. Där hade hon alltså varit redan sommaren 1847 och "i gamla Sockerbruket uti Fru Lorents våning" bedrivit undervisning "i nyaste Dansar, hvaribland La Napolitaine [en tarantella?], Mazurka, Menuette, La Redowa [en valsvariant?], Valse à deux temps och Polka-Mazur-

ka", boende i "Consulinnan Murrays våning" Norra Hamngatan 70, allt enligt en annons i GHT 1/7 1847.

I samma tidning får man 21/6 1847 veta, att Annette då var nyss hemkommen från Kontinenten, och inte bara kunde skryta med att ha varit elev till Selinder i Stockholm utan också till de oidentifierade balettmästarna(?) "Benonie i Hamburg" och "Seriot i Paris".

I Åmåls Weckoblad averterade Annette med gott resultat i augusti 1858. Hon kunde nämligen starta dansundervisning där 30/8 vid torget hos den i Strömstad födde handelsmannen och spegelfabrikörs-sonen Johan August Meyer (1811 - 1886). Slutbilen ägde rum i stadens rådhus 14/10. Biljetter à 32 skilling fanns att tillgå i hennes logi hos en "Fabrikör Ohlson".

Som tidigare nämnts flyttade "Demoiselle Anna Elisabet Sippelius" till Göteborg 1860. Detta har inte gått att formellt verifiera i flyttlängder. I den tryckta "Göteborgs kalender för 1860" är hon dock noterad som danslärarinna boende på Kyrkogatan 36.

Därför bedrev hon sin dansskola i första hand i Göteborg. Men fram-

till sommaren 1864 återkom hon några gånger till Karlstad för att hålla danslektioner. I NWT 19/9 1863 får vi för en gångs skull veta något om musik under en avslutningsbal i Frimurarhuset: "Musiken utföres av kongl. Wermlands Infanteriregementes musikkorps". Hennes värd i staden var nu Christina Lundberg (1821 - 1876), änka efter sockerbagaren Simon August Dahlbäck (1816 - 1862).

I följe tidningsannonser bor Annette under sina sista år i Göteborg på Östra Larmgatan 10. I GP 21/4 1866 finns uppgifter om hennes sista slutbal för elever, "å Börsens lokal" samma dag. Fem veckor senare annonserar hon om att "några rum och en stor vind" är hyreslediga på Larmgatan. Därefter flyttar hon till Danmark och fostersystemen Werling. Denna hade nämligen efter giftermål 1854 i Karlstad följt med sin make, den danske skådespelaren m m Carl Brun (1826 - 1868), till Köpenhamn.¹²⁾

Annettes dansinstitut övertas av kollegan Wilhelmina Egelin (GHT 2/1 1867). I NWT 2/9 1871 läser vi att mamsell Annette Sippelius "efter långvarigt lidande" avlidit den 23 augusti 1871 i Frederiksborg, Danmark. Frederiksborg ligger i Hillerød.

1) Däremot har danslärare av båda könen i Finland behandlats av Sven Hirn i Våra danspedagoger och dansnöjen, Helsingfors 1982.

2) Räf, P, "Matrikel för Skara Trivial Schola [1749 - 1809] ...", Skara 2020 s 395 f.

3) Elgenstierna, G, Den introducerade svenska adelns ättartavlor. 1. Sthlm 1925 s 347.

4) Dahlgren, F A, Förteckning öfver svenska skådespel uppförda på Stockholms theatrar 1737 - 1863 ... Sthlm 1866.

5) Ugglar E, Emilie Ugglar, Linköping 2002.

6) Räf a a s 707 f, & Turesson, B, Wennerstjernas tid, Karlstad 1982, s 72 ff.

7) Fanny Elssler in America, New York 1976.

8) Edestam, A, Karlstads stifts herdaminne ... 4. Karlstad 1970 s 66 ff, & Strokirk, O F, Kultur- och personhistoriska anteckningar. 2. Örebro 1918 s 220.

9) Kvarnbratt, T, Tysk bryggare släkte Karlstadsbornas törst. - Karlstads-Tidningen 21/12-10/1 2007 s 29.

10) Elgenstierna, a a. 5. Sthlm 1930 s 207 f.

11) Lilljebjörn, H, Minnen från förra hälften af 1800-talet, Sthlm 1912 s 260-72.

12) Räf, P, Orglar och organister i Karlstads stift o m 1869, Skara 2007 s 45 & 47, & Turesson a a s 64 ff. Möjligen kan en musikhistoriker anse det intressant att mamsell Werling i WT 16/1 1850 efterlyste pianonoter av J N Hummel (1778 - 1837) och I Moscheles (1794 - 1870), som någon lånat "för en längre tid sedan."

13) Lundberg lär 1855-58 ha varit redaktör för den svåråtkomliga Nya Wermlands-Posten. Han blev ett av de många offren för koleran i Karlstad hösten 1866. Räftegård, J, I brandens spår. - Gillet 25(2016):nr 30 s 24-29.

14) Ugglar a a s 5.

15) WT 8/4 1846, som citerar Stockholmsavisen Dagen. Tre veckor senare kunde man köpa Wermlänningarne i bokhandeln i Arvika och Karlstad. Dess 95 sidorna kostade 24 skillingar (WT 29/4 1846). Redan året därpå trycktes "Walda Sönger" därur som skillingtryck i Norrköping (Se ill-förslag!).

16) Om den värmländska "Corren", som endast blev tre år gammal, se t ex Sennmark, H-E, Några glimtar ur kultur- och nöjeslivet i Karlstad år 1850. - Gillet 13(2004):nr 17 s 13-15.

Författaren tackar Bertil Nilsson, Karlstad, för välvilligt bistånd med denna artikel.

Verksamhets- berättelse 2020

Verksamhetsåret

Föreningens trettiosjunde verksamhetsår omfattar tiden 2020-01-01 till 2020-12-31.

Medlemmar

Antal medlemmar 2019-12-31 1528
Nya medlemmar 2020 117
Utträden, avlidna, ej betalt avgift 176
Antal medlemmar 2020-12-31 1469
(Varav familjemedlemmar) 103

Medlemsavgiften

För 2019 var medlemsavgiften 170 kr för ordinarie medlem samt 60 kr för familjemedlem.

Hedersmedlemmar

Bo Cider, Molkom
Anders Höglund, Kristinehamn
Jens-Åke Nilsson, Karlstad
Hans Olsson, Forshaga
Lars Gunnar Sander, Forshaga.

Styrelse

Ordförande: Lars-Göran Jansson, Karlstad.

Vice ordförande, ansvarig yttre evenemang: Britt-Marie Johansson, Forshaga

Kassör, moderator Facebook: Elisabeth Björkman, Grava

Sekreterare, redaktör VärmlandsRötter: Gunnar Jonsson, Säffle

Ansvarig inre evenemang: Sonja Skagerud Östlund, Skoghall

Ansvarig sockenombud och lokalgrupper: Berith Hemmingberg, Munkfors

Ledamot: Eva Lejrin, Karlstad

Ledamot: Lars Wahlmark, Kristinehamn

Ledamot: Monica Becker, Hammarö

Ledamot: Ulf Fritzson, Forshaga

Övriga funktionärer

Revisorer: Lennart Sennmark, Karlstad, Annica Nyhlén, Arvika

Revisorssuppleant: Roland Hammar, Deje

Valberedning:

Peter Borg, Molkom (sk), Lennart Andersson, Forshaga, Ragnar Johansson, Forshaga

Redaktör VärmlandsAnor:

Carl-Johan Ivarsson, Söderköping

Årsmötet den 15 februari 2020

Avgående styrelseledamöter var Ulf Fritzson, Berith Hemmingberg och Hans Hougaard. Omval av Ulf Fritzson och Berith Hemmingberg. Nyval på två år av Lars Wahlmark och Monica Becker. Till ordförande för föreningen omvaldes Lars-Göran Jansson. Omval av revisor Lennart Sennmark samt nyval av Annica Nyhlén, omval av revisorssuppleant Roland Hammar. Omval av redaktör för VärmlandsAnor Carl-Johan Ivarsson, omval av redaktör för VärmlandsRötter Gunnar Jonsson, omval av moderator för Facebook Elisabeth Björkman. Till valberedning omvaldes Peter Borg (sk), Ragnar Johansson och Lennart Andersson. Efter årsmötet bjöd föreningen på smörgåstårta med dryck. Vid styrelsemötet den 15 februari konstituerade sig styrelsen enligt ovan.

Styrelsens arbete

Arbetet i styrelsen har givetvis präglats av Coronapandemin. Dels för att vi inte kunnat genomföra fysiska möten efter styrelsemötet den 3/3. Dock har de digitala mötena med hjälp av Zoom gjort att styrelsearbetet kunnat fortlöpa under året, även om det givetvis är en brist att vi inte kunnat träffas.

- Under 2020 har vi hållit 6 protokollförda ordinarie styrelsemöten, ett konstituerande styrelsemöte samt en planeringsdag inkluderande ett av ovan nämnda styrelsemöten. Dessutom har vi hållit ett protokollfört extrainsatt styrelsemöte samt några arbetsmöten. Det utlokaliserade styrelsemötet i maj fick även det ställas in och genomfördes som ett digitalt möte.

- Sveriges Släktforskarförbunds riksstämma hölls som planerat den 12 september, men även denna genomfördes digitalt. Föreningen re-

presenterades av Monika Becker, Britt-Marie Johansson och Lars-Göran Jansson.

- På grund av pandemin har inte några lokalgruppsträffar genomförts under året, och lokalgrupperna har haft mycket begränsade möjligheter till att genomföra sina aktiviteter.

- Sammanfattningsvis har styrelsearbetet bestått i att förutom stående punkter på agendan hantera den situation som uppkommit på grund av pandemin, med inställda eller uppskjutna sammankomster, både de vi själva ansvarar för och de som Arkivcentrum eller andra ansvarar för.

DNA-cirklar

Detta var ju ett år som inte var något annat likt. Vi hann med fortsättning på våra två DNA-cirklar till mars sedan blev allt inställt. Inför hösten ställde vi frågan till deltagarna hur man ville göra med fortsättningen. Tre stycken från den ena cirkeln fortsatte hela hösten. Tre stycken är ju minimum för att kunna ha träffar. På Folkuniversitetet kunde man ställa upp med stor lokal, som gjorde att stort avstånd till varandra kunde hållas.

Programverksamheten

Programverksamheten har även i år varit uppdelad på inre och yttre evenemang.

Inre evenemang på Arkivcentrum blev tyvärr på grund av Corona/Covid 19 avkortat. Vi hann med tre föreläsningar under släktforskningens dag den 18 januari.

- Sven-Åke Werme från Kulturföreningen Brandsbolsgårdar som berättade om deras arbete med att ta fram en bygdebok om gårdarna mellan Granbäcksbron och Granåbron.

- Olle Nilsson på Värmlandsarkiv berättade under ämnet "I uniform med Sabel och Remtyg" hur man kan identifiera bilder med militära motiv.

Gemenskap kring fikabordet efter föreningens årsmöte den 15 februari. Föga anade vi då att detta skulle bli ett av årets sista gemensamma träffar för släktforskarna. Foto: Carl-Johan Ivarsson

- Sven-Åke Modin från Forshaga, som berättade om Officerare och soldater – deras liv och bostäder.

- Den 3 februari hade vi besök av f.d Kyrkoherden i Brunskog, Lennart Nilsson som berättade om Prästen – Statens och Guds ords tjänare. Prästens funktion i Svenska kyrkan från 1500-talet till våra dagar.

- Den 20 februari berättade vår egen Britt-Marie Johansson om Domstolsforska – hur forskning i domböcker kan vara en guldgruva för släkt- och hembygdsforskare.

- Slutligen hann vi med ett Släktforskar-Cafe med besök av Ulf Hernelid från föreningen Dis som berättade om kartor och dess funktioner i programmet Disgen.

- Därefter fick vi ställa in alla övriga planerade föreläsningar på Arkivcentrum under våren liksom hela hösten 2020 på grund av pandemin som drar över världen. Tyvärr ser det inte ljusare ut för våren 2021.

- Den 26 oktober testade vi för första gången att hålla en föreläsning via Zoom. Det var Christina Sagersten, som driver företaget Finding Family, som berättade om hur man kan hitta okänd fader via ett DNA-test.

Det är vår förhoppning att framtiden skall se ljusare ut och ordinarie verksamhet kan återupptå.

Målet med vår verksamheten är att ha ett varierat utbud för att tillgodose medlemmarnas önskemål om programpunkter samt för att väcka intresse för släktforskning hos nya medlemmar, men också för att ge medlemmarna ökad kunskap inom olika släktforskningsområden.

- Arrangemangen på Arkivcentrum är öppna för allmänheten utan avgift. Vårt mål är att värva nya medlemmar till föreningen. Efter föreläsningarna bjuder vi på kaffe med tilltugg. Ofta är "boklådan" på plats för att medlemmarna skall kunna köpa böcker, CD-skivor/USB-minnen med olika program. Vi annonserar vår verksamhet i medlemstidningen VärmlandsAnor, på hemsidan VärmlandsRötter, i vår Facebookgrupp, genom massutskick till medlemmar som lämnat uppgift om e-postadress, via Folkuniversitetets kurskatalog och Arkivcentrums programblad och hemsida.

- Flera av våra föreläsare har varit återkommande gäster hos oss, och kommer säkerligen att besöka oss igen. "Kaffegruppen" skall ha en eloge som alltid fixat något gott tilltugg till kaffet.

- De flesta av föreningens lokalgrupper har också egna programaktiviteter, som presenteras på föreningens olika informationskanaler.

Videofilmning. Totalt har under året 5 st föredrag spelats in och

samtliga är från våra arrangemang på Arkivcentrum i Karlstad. Då och då hörs kommentarer från medlemmar som uppskattar möjligheten att i efterhand se föredragen via vår hemsida VärmlandsRötter. Vi startade detta projekt under hösten 2018 och hittills har våra filmer startats på Youtube vid inte mindre än 356 gånger det senaste året.

Överlägset mest sändningstid har filmen med Peter Olausson som berättar om äldre handstilar.

Yttre evenemang. Under årets första månader arrangerades några yttre evenemang.

- Släktforskningens dag arrangerades med aktiviteter i Karlstad, Forshaga, Arvika, Säffle, Grums och Kristinehamn. Det var många intresserade deltagare som besökte de olika orterna.

- Efter förfrågan från Fagerås Hembygdsförening gjordes också ett besök hos en studiecirkel i Fagerås Bygdegård där det bland annat var handskrifttydning som stod på programmet.

- Den så kallade "Bygdegårds-turnén" genomfördes där orterna Bjurtjärn, Gunnarskog, Borgvik och Västra Ämtervik besöktes. Representer från föreningen har där berättat om släktforskningens förutsättningar och grunder, DNA-forskning och hur forskning går till i praktiken. Även mark-

Styrelsen kunde fortsätta ha möten med hjälp av Zoom. Här har ordförande Lars-Göran Jansson ordet.

nadsföring och medlemsvärning stod på programmet.

- Årets övriga planerade evenemang under sommaren och hösten ställdes in på grund av Coronapandemin. Även en planerad fest för VKBR-registrerade ställdes in. Av samma orsak ställdes även Släktforskar dagarna i Skövde och Arkivens Dag in.

- Sammanfattningsvis kan vi fastslå att avsaknaden av evenemang påverkar föreningens verksamhet, ekonomi och marknadsföring.

Kyrkoboksregistrering VKBR -

Kyrkoboksregistreringen har under året fortsatt. Vid Släktforskar dagarna i Växjö 2018 släpptes version 4 med totalt 1.417.852 poster med födda, vigda och döda i 91 socknar. Arbetet fortsätter inför en version 5 och har hittills utökats med ca 95.000 poster.

Medlemstidningen

Medlemstidningen har under året utkommit med fyra nummer. Kerstin Osterman har svarat för tidningens layout. Carl-Johan Ivarsson har varit redaktör under året. Under ett år när det mesta av föreningsverksamheten fått gå på sparlåga så har medlemstidningens roll blivit ännu viktigare. Några större förändringar av tidningen har inte genomförts. Redaktörens

ambition har varit att medlemstidningen skall spegla hela landskapet, och innehålla både lokalhistoria, personhistoria och släkthistoria.

VärmlandsRötter

Den nya hemsidan, skapad i WordPress har nu funnits i tre år. Allt är överfört till den nya plattformen utom de omfattande Värmlandsidorna. Dessa har nu börjat att konverteras, men det är ett omfattande arbete som kommer att ta sin tid. Flera dokument har gjorts tillgängliga för medlemmar på medlemssidorna.

Facebook

Föreningens Facebooksida startade 2015 med Elisabeth Björkman som administratör. Under året har gruppen vuxit med drygt 250 medlemmar och var vid årsskiftet uppe i 1 442 medlemmar. Tips och frågor strömmar in och man hittar nya släktsamband. Föreningens evenemang marknadsförs i gruppen och medlemmarna får en påminnelse när programdatumet närmar sig.

Övrig medlemsservice

- Utbyte av medlemsblad har skett med ett nittiotal andra föreningar. Dessa publikationer förvaras i forskarsalen på Arkivcentrum Värmland där de kan läsas av besökarna. De föreningar som över-

går till att distribuera sina medlemstidningar via internet med hjälp av PDF-filer, kommer vi att utbyta PDF-fil med. Vi kommer att göra en enkel utskrift av inkomna tidningar som placeras bland de övriga i forskarsalen.

- Pga att året varit som det varit med pandemin, har studiecirkelverksamheten i stort sett legat nere. Även som funktionärer för föreningen DIS finner man medlemmar i VSF.

- Ett stort antal släktforskarfrågor per brev, telefon, Facebook och e-post har besvarats av styrelsemedlemmar, sockenombud m fl. Många av dessa kommer från USA och Norge.

Ekonomi

Ett verksamhetsår med överskott på verksamheten. Medlemsantalet minskar något. Föreningen har en god ekonomi som möjliggör fortsatt satsning på utveckling av den värmländska släktforskningen. Resultat- och balansräkning bifogas verksamhetsberättelsen. Styrelsen föreslår att årets överskott 52 297,75 läggs till det balanserade kapitalet och överförs i ny räkning.

Slutord

Då 2020 inleddes var det ingen som kunde förutspå vad som skulle komma att ske. Vår programgrupp hade laddat upp för en vår och höst med spännande föreläsningar. De yttre evenemangen som till större delen genomförs under sommaren var i stort sett inplanerade, och vi var många som såg fram emot Släktforskar dagarna i Skövde i slutet av sommaren. Nu kom pandemin att dominera året, med först och främst stora umbäranden på det personliga planet för många av oss. För vår förening innebar det att i stort sett allt ställdes in. Först trodde vi att hösten skulle bli normal, men vi vet ju hur det gick.

Några av lokalgrupperna kunde genomföra vissa aktiviteter på våren, men rekommenderades sedan att ställa in sina aktiviteter för att inte medverka till fortsatt smittspridning.

Det tillkommer nya medlemmar vilket är glädjande, men tyvärr tappar vi ändå medlemmar jämfört med föregående år. En del kan givetvis förklaras av att vi inte kunnat genomföra våra aktiviteter, men det verkar även vara en trend för många släktforskarföreningar i landet.

Många har fått mer tid över för att släktforska och vi ser ett stort intresse bla annat via vår Facebook-grupp, och genom frågor vi får till föreningen.

VärmlandsAnor har kommit ut som vanligt med fyra välfyllda och intressanta nummer till glädje för oss alla. Hemsidan har hållits uppdaterad även om det givetvis varit mindre att rapportera om i år.

Samarbetet med Arkivcentrum och Folkuniversitetet har fungerat bra, men under rådande omständigheter begränsats till att hantera frågor om inställda aktiviteter.

Karlstad i januari 2021

Lars-Göran Jansson
Gunnar Jonsson
Elisabeth Björkman
Monica Becker
Ulf Fritzson
Berith Hemmingberg
Britt-Marie Johansson
Eva Lejrin
Sonja Skagerud Östlund
Lars Wahlmark

Balansräkning 2020-12-31

	2 020	2 019
Tillgångar		
Plusgiro	340 404	316 826
Bank	778 539	774 127
Varulager	28 049	34 227
Förutbetalda bidrag	19	-3 500
Summa tillgångar	1 147 011	1 121 680
Skulder och eget kapital		
Diverse skulder	8 821	45 846
Förutbetalda medlemsavgifter	96 732	86 352
Förubetalt porto		321
Eget kapital	743 462	743 462
Föregående års resultat	245 699	
Summa skulder och eget kapital	1 094 714	875 981
Årets resultat	52 297	245 699

Resultaträkning 2020

	2019	2020 Budget 2021	
Intäkter			
Medlemsavgifter	256 448	244 239	250 000
Försäljning publ, böcker o CD	273 162	9 636	15 000
Försäljning kommission	13 558	10 478	20 000
Övrigt (FU mm)	0	16 245	15 000
Övrigt	17 085		
Summa Intäkter	560 253	280 598	300 000
Kostnader			
Föreningen gemensamt	74 919	56 064	85 000
VärmlandsAnor	141 390	143 900	150 000
VärmlandsRötter	375	2 164	4 000
Publikationer o CD	1 722	2 638	3 000
Försäljning kommission	24 509	6 963	18 000
Riksstämman	19 564	3 490	25 000
Evenemang Yttre	2 032	5 450	2 000
Lokala grupper	17 947	3 809	22 450
Evenemang Inre	14 776	5 450	23 000
Projekt	26 169	0	26 550
Summa kostnader	323 403	229 928	359 000
Resultat	236 850	50 670	-59 000
Medel från egna kapitalet			
Resultat före avskrivningar			
Avskrivningar			
Resultat efter avskrivningar			
Finansiella intäkter	8 849	6 019	
Finansiella kostnader		-4 392	
Årets resultat	245 699	52 297	

Ordföranden har ordet

Digitalt årsmöte ett bra alternativ

Då Du fått detta exemplar av VärmlandsAnor i din brevlåda har vi genomfört vårt första digitala årsmöte i föreningen. Blev förstås ett annorlunda årsmöte, då inga deltagare tilläts vara på plats på Arkivcentrum. På samma gång blev årsmötet tillgängligt för "utsocknes" medlemmar som i vanliga fall inte kunnat delta. Jag tror att vi kommer att erbjuda digitalt deltagande som ett alternativ till att vara på plats även fortsättningsvis, just för att öka tillgängligheten. I vanliga fall har årsmötet avslutats med gemensam fika i Edbergsalen, där traditionen med smörgåstårter varit uppskattad. Tänk den dag då vi får träffas på riktigt! Ni som var med digitalt i år får gärna återkoppla med tankar och idéer till undertecknad via mejl: ordforande@varmlandsrotter.se

Fantastiska hjälpmedel i släktforskningen

Sveriges Släktforskarförbunds *Sveriges befolkning 2000* som färdigställdes i slutet av 2020 innehåller uppgifter om ca 8,9 miljoner personer som var folkbokförda i Sverige i slutet av 2000. Ett riktigt bra hjälpmedel för att hitta nu levande ättlingar i vissa fall. I slutet av januari meddelade Arkiv Digital att man utökat det populära *Sveriges befolkning 1840-1947* till att även innehålla åren 1820-1839. För 20 år sedan då min släktforskarbana startade och jag satt på ArkivCentrum och ögnade igenom microkort efter microkort var det nog ingen som trodde att det skulle komma att finnas ett sådant här heltäckande sökbar register i framtiden. Ungefär 152 miljoner poster är nu tillgängliga, och många av dem har direktlänkar till rätt sida i kyrkböckerna. Värmlands Släktforskarförening var dock tidigt ute med Värmlands Kyrkboksregister.

Vad händer i föreningen 2021

Ja, ännu så länge vet vi inte hur återgången till det normala ser ut, men vi hoppas på att höstens aktiviteter skall kunna genomföras som vanligt. Under våren får vi luta oss mot digitala föreläsningar och eventuellt filmade föreläsningar. Den 25 februari hölls en Zoomföreläsning *Vad vi kan förvänta oss hitta i arkiven och på websajter*. Det finns i skrivande stund en Zoomföreläsning *Släktforska i städer* inplanerad under våren. Information om denna och hur man anmäler sig skickas ut som medlemsbrev då det är dags.

Håll i och håll ut!

Värmland i februari 2021
Lars-Göran Jansson, ordförande

Årsmötet 2021-02-20

Lördag 20 februari hölls årsmöte i Värmlands Släktforskarförening. På grund av de restriktioner som finns anordnades mötet digitalt via Zoom. Ett testmöte hade ordnats i förväg för att man skulle ha möjlighet att prova på tekniken. Av de 39 anmälda var det 32 som anslöt och kunde noteras i röstlängden. Några av dessa hade dock problem med ljudet i sin dator.

Tack vare den nya tekniken hade vi i år årsmötesdeltagare från Luleå i norr till Spanien i söder!

I år var det Åse Gustafsson, Folkuniversitetet som var mötesordförande och skötte detta mycket bra, trots den något ovana tekniken. Den före-

slagna dagordningen godkändes och punkterna i den kunde bearbetas i tur och ordning. Efter att Åse läst upp revisionsberättelsen gav årsmötet styrelsen ansvarsfrihet för 2020. Valberedningens förslag till de olika rollerna röstades igenom av årsmötet. Då Ulf Fritzon valt att nu lämna styrelsen valdes Tomas Andersson, Forshaga in i hans ställe. Övriga val var omval.

Efter årsmötet höll styrelsen sitt konstituerande styrelsemöte och där skedde inga förändringar av rollerna jämfört med 2020 förutom ovan nämnda ledamotsskifte.

Lars-Göran Jansson,
ordförande

Ny styrelsemedlem

Jag är 67 år uppväxt i Ransäter bor sedan 1977 i Forshaga, gift och har två uppväxta grabbar.

Har hållit på med släktforskning i 14-15 år men mer på allvar de senaste 7 åren. Har genom en kurs med Lennart Andersson och Ragnar Johansson lyckats lära mig en del om hur och var man kan söka.

Tomas Andersson

Om utvandrare från Ölme 1869-1929

Equmeniakyrkan Ölme och Ölme Hembygdsförening. Norlén & Slottnér, tr. 2021. ISBN 978-91-88503-82-4. 198 sidor. Inbunden. Kostar 250 kr (plus ev. frakt) och kan beställas från Nancy Edlund, 070-7481168 eller klippan@nancyedlund.se

Bara några dagar före manusstopp så ankom den här fina boken – och den måste vi ju förstås anmäla! Historien om boken började 2010 när en samling av brev hittades i Elofstorps missionshus i Ölme. De var brev som ölmebon Lars Johan Johansson mottagit från hembygden under sina 30 år i USA från 1869 till 1899.

Där började ett arbete med att försöka kartlägga utvandringen från Ölme och lyfta fram människoöden. Det kom en efterlysning i VärmlandsAnor 2015:4. Detta, i kombination med studiecirklars arbete har lett fram till boken som presenterades för läsarna i februari 2021.

Boken är rikt illustrerad och presenterar först Lars Johan Johnssons och hans familjs historia. Med hustrun Anna Maria kom han att bli bosatta i Chicago och senare i Alta, Iowa och Rock Island, Illinois. Efter tjugo år i Amerika började Lars Johan känna hemlängtan och 1899 kom han hem med hustrun och en ogift son. Två söner blev kvar i Amerika och en av dessa har talrika ättlingar som också besökt Ölme.

Här beskrivs förutsättningarna för emigrationen, vad var som lockade i USA och Kanada och vilka som gav sig iväg. Det skildras på ett mycket pedagogiskt sätt, både genom tabeller över emigrationen genom åren samt 44 individuella berättelser från Ölmes 37 hemman. Dessa berättelser

är också rikt illustrerade. Boken lyckas väl med att visa på både den stora och den lilla historien – en förebild för alla böcker inom det lokalhistoriska fältet.

Det var naturligtvis en hel del ölmebor som hamnade tillsammans med andra värlänningar i småstäder och på landsbygden i Mellanvästern, eller i stora städer som Chicago, Minneapolis och St. Paul.

Men det är slående, att många ölmebor hamnade i staten Vermont i nordöstra USA. Här fanns i staden Proctor huvudkontoret för företaget Vermont Marble Company. Här var det alltså marmor som bröts, för att användas till Jefferson Memorial, Högsta Domstolens byggnad och gravstenar på Arlington Cemetery.

Recension

Av totalt 590 utvandrare från Ölme hamnade inte mindre än 122 i Vermont. Det är alltså mer än de klassiska svenskstaterna Illinois och Minnesota där en klar och tydlig majoritet av de andra värländska emigranterna hamnade.

Även Svenska Missionsförbundets förgrundsgestalt P. P. Waldenström besökte Proctor, Vermont, under sin nordamerikanska resa 1904.

En liten anmärkning är att Evangelical Free Church inte var "andra frikyrkor" som det sägs på sidan 37 utan en specifik kyrka, lite "friare" än Evangelical Covenant Church.

Det är inte bara emigranter till USA som vi möter i berättelserna utan även Sara Stina Andersdotter som hamnade på Als i Danmark. Men mest är det alltså USA som var målet. Den här boken kan sägas vara en mikrohistoria

Antavla 238

Denna antavla har vi fått oss tillsänd av Monica Bohlin. Den utgår från hennes mor, Dagmar Sundfelt, f. Magnusson. Anorna finns till stor del i östra Värmland och Närke. Antavlan är en komplettering till antavla nr 159 över hennes far, som publicerades i VärmlandsAnor nr 2010:4. Monica ville att vi skulle vänta med publicering, då hon ville komplettera den med lite mer uppgifter. I dagarna nåddes vi av beskedet att Monica avlidit. Då det var hennes önskan att även denna antavla skulle publiceras, kommer den här i 2015 års version.

*Monica Bohlin †
Grums*

om den värländska såväl som den svenska utvandringen genom den stora mångfald som berättelserna ger. Men det är också en amerikansk mikrohistoria där Klondike och Rockefeller dyker upp.

I boken finns också en fullständig förteckning över samtliga utvandrare från Ölme, utforskad av Agneta Sköld, liksom en spännande berättelse om en utvandrares Sverigebesök 1927.

Ölmeborna, och alla Ölmeättlingar runtom i Sverige och i Amerika är att gratulera till den fina boken! Men den kan läsas med stor behållning av alla som är intresserade av emigrationen och värländsk historia.

Kan vi hoppas att det blir fler böcker producerade om Ölme? Det saknas en riktig sockenbok.

Carl-Johan Ivarsson

Uppteckning för Dagmar Sundfeldt, f Magnusson 2/3-1926 i Västra Sunnäs, Ölme (S)				m (3) t. Monica Bohlin. Orter i (S) län om inte annat anges	
Antavla nr 238	Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63	V-Kil = Visnums-Kil
Nr 2, far	Magnusson	Bengtsson, Magnus. Inhyses	Månsson, Bengt. Torpare	Bengtsson, Magnus. Torpare	12/5 1770, V-Kil - 21/1 1848, V-Kil
Magnusson	Carl Magnus	f 2/1 1824, V-Kil, Medskagen	4/5 1797, V-Kil - 28/9 1855, V-Kil	Bengtsdotter, Magdalena	19/3 1761, V-Kil - 22/2 1830, V-Kil
Karl Hjalmar	Dagkarl	d 30/6 1896, V-Kil, Hälla	Larsdotter, Lena	Svensson, Lars	3/6 1768 - 15/6 1848, V-Kil, Nynäs
Hannarbetare	f 7/8 1857	g 24/8 1857, V-Kil	8 11/10 1797, V-Kil - 26/2 1856, V-Kil	Olssdotter, Lena	12/9 1766 - 18/2 1828, V-Kil, Nynäs
f 13/6 1890	V-Kil, Medskagen, Isnäs	Gustafsdotter, Anna Stina	Gustafsson, Gustaf. Torpare	Sörman, Gustaf. Soldat	25/8 1754, V-Kil - 15/1 1835, V-Kil
V-Kil, Medskagen	d 10/10 1928	f 5/9 1835, V-Kil, Lerbron	2/1 1803, V-Kil - 22/5 1875, V-Kil	Olssdotter, Lena	4/10 1759, Visnum - 23/5 1842, V-Kil
d 16/4 1963	Karlsgöga(T)	d 15/1 1892, V-Kil, Hälla	Jonsdotter, Cajsa	Christoffersson, Jonas. Skutebåtsman	f 10/8 1778 - 14/12 1841
Ölme, Sunnäs Västra	g 30/12 1879	4	9/7/2 1803, V-Kil - 19/10 1865, V-Kil	Månsdotter Maria	c 1782 - 25/11 1807, Kristinehamn
g 28/12 1912	Andreasdotter	Nilsson, Andreas	Jansson, Nils. Bonde, brukare	Jansson, Jan	1768, Snavlunda(T) - 30/3 1839, Finnerödja(T)
Ölme	Augusta Lovisa	f 5/7 1821, Finnerödja(T), Breviken	24/4 1794, Askersund(T) - 25/5 1885, V-Kil	Nilssdotter, Britta	20/1 1771, Askersund(T) - 31/10 1840
Nr 1, ansökare	f 10/1 1854	d 3/2 1797, Amnehärad (R), Melltorp	Larsdotter, Anna		
Magnusson	f 10/1 1854	g 6/3 1846, Finnerödja(T)	10/10/3 1800, Älgårås(R) - 27/5 1885, Finnerödja(T), Brevikstorp		
Dagmar Lovisa	Finnerödja(T), Paradism	Svensdotter, Katrina	Jonsson, Sven. Torpare		
f 2/3 1926	d 19/11 1944	f 24/11 1823, Finnerödja(T), Torsgård	f 28/10 1779, Uddenäs(R)		
Ölme, Sunnäs Västra	Karlsgöga(T), Bofors	d 23/6 1909, Amnehärad(R), Melltorp	Nilssdotter, Maria	Eriksson, Nils. Kolare	16/2 1758, Finnerödja(T) - 19/2 1838
d 16/3 2014	5	11 f 4/6 1795, Finnerödja(T), Rom		Jansdotter, Katarina	19/5 1756, Finnerödja(T) - 22/4 1812
Säffle (S), Björkbacken	Rang	Rang, Nils. Soldat	Nilsson, Peter. Torpare	Månsman, Nils. Soldat	1745 - (1791-1796)
g 8/4 1944	Nils Emil	f 11/8 1820, Väse, Torsgården	f 12/2 1784, Väse, Skogsberg	Persdotter, Kaisa	f 1745
Ölme	Hemmansägare	d 25/7 1878, Ölme, Rankerud	Nilssdotter, Lena	Svensson, Nils	f 1758
Sundfeldt	f 13/12 1851	g 28/11 1847, Ölme	12 19/10 1782, Brattfors - 27/2 1823, Väse	Halfvardsdotter, Britta	f 1758
Gösta Sigurd	Ölme, Rankerud	Andersdotter, Maria	Andersson, Anders. Torpare	Svensson, Anders	f 10/3 1760, Ölme, Kartåsen
f 27/5 1916, By, Rolfserud	d 5/12 1928	f 12/2 1822, Ölme, Hult Södra	4/11 1796, Ölme - 13/12 1854, Ölme	Andersdotter, Maria	f 1769
Nr 3, mor	Ölme, Nore	d 24/3 1888, Ölme, Sunnäs Västra	Bengtsdotter, Ellika		
Rang	g 26/12 1891, Ölme	6	13 15/12 1796, V-Kil - 2/8 1864, Ölme		
Selma Kristina	Elfström	Elfström, Edvard. Smälänning			
f 12/2 1894	f 7/11 1870	14			
Ölme, Nore	Ölme, Sunnäs Östra	Jansdotter, Cajsa	Andersson, Jan. Nämndeman	Jonsson, Anders. Bonde	1763 - 13/5 1812, Ölme, Rudsberg Södra
d 28/6 1961	d 3/1 1962	f 23/10 1844, Ölme, Sunnäs Östra	10/5 1796, Ölme - 4/4 1870, Ölme	Svensdotter, Maja	1766 - 18/11 1808, Ölme, Rudsberg Södra
Ölme, Sunnäs Västra	Ölme, Nore	7	Jansdotter, Maria Stina	Jonasson, Jan. Brukare	19/8 1781, Ölme - 29/11 1834, Varnum
			15/22/3 1817, Varnum - 21/10 1875, Ölme	Andersdotter, Ingrid	7/5 1784, Ölme - 27/11 1855, Varnum

Rättelse om husförhör i Sunne

I artikeln Husför i Sunne 1831 i VärmlandsAnor 2020:4 blev beräkningen felaktig. Totalantalet korrigerades men beräkningen gjordes inte om.

Här är en bättre beräkning av antalet som antas ha deltagit i husförhören.

Enligt statistik i husförhörslängden Sunne AI:36 sid 399 bodde det vid slutet av år 1833 4301 personer i de byar som ingick i husförhören. Under åren 1824-1831 föddes 2434 barn i Sunne socken enligt Värmlands kyrkoboksregister 4.

För att komma fram till en siffra om hur många som kan tänkas ha deltagit i husförhören har följande antaganden gjorts.

- att befolkningsmängden år 1831 var ungefär lika som 1833
- att det föddes lika många barn på bägge sidor som sjön Fryken
- att av de barn som föddes under åren 1824-1831 fanns 75 % i livet vid tiden för husförhören 1831

Detta skulle innebära att av de 4301 personerna skulle barnen utgöra ca 900 och att ca 3400 personer skulle kunna ha deltagit i husförhören. Fördelat på 20 platser snittet då bli 170 personer.

Några hade väl skäl till att inte delta i husförhören men det blev säkert många på varje plats.

Ragnar Johansson

Efterlysning efter ett fotografi på Erik Emil Svensson (1871-1931)

I snart 30 år har jag på flera olika sätt försökt att hitta ett fotografi på min anfader Erik Svensson som hade en egentlig rätt så tragisk historia. Han föddes i Jönköping av Johanna Sofia och hennes make Isak August Svensson, båda inflyttade från Hylletofta och Norra Ljunga i Småland. Vid skilsmässan 1904 börjar han ett rätt så kringflackande liv och cirkulerade mellan Småland och Värmland. Ibland var han obefintlig i husförhören. Han kan ha varit gift trots att han redan var gift och enligt honom själv ytterligare barn.

Erik har i Värmland bott på följande ställen Kärret och Gullspångs kraftstation i Södra Råda 1909-1910, hos en polis Tengblad, smedmästaren Berglund vid vägvisaren, Vägentrepenör Karlsson i Östra Emtervik 1911-1912, Trollhättan 1917, Stora Strömtorp i Degefors 1930-1931 och viss tid i Karlstad. Han avled på Mariebergs sinnessjukhus 1931. Han har enligt honom själv arbetat på följande ställen i Värmland hos åkare Carl Klintberg 1910-1911, vid Gullspångs elektromekaniska 1910 och hos en C.J. Molin 1911.

Erik gifte sig med Maria Charlotta Danielsson (1877-1936). De fick Karl Erik Elov Svensson (1910-1977) och Maria fick ytterligare ett barn som enligt uppgifter inte är Eriks. Maria kom från Södra Råda trakten.

Erik var 1.80 cm lång, hade ordinar växt, var blåögd, ljusbrunt hår, rak näsa, ovalt ansikte och hade emaljöga. Jag tänker att emaljöga gör att Erik avviker och att det borde gå att hitta ett kort på honom. Jag har redan kollat med hans anhöriga samt även Marieberg utan framgång.

Någon som kan lösa denna gåta åt mig?

*Pia Lindgren, Jönköping,
lindgrenpia@outlook.com*

Adolf Hammarén är min farfars farfar. Han föddes i Filipstad och har anor i Värmland. Adolfs farfars farfar, Jan Larsson, var född 1711, vilket framgår av uppgiften om ålder i dödboken.

Kyrkobokföring för Hammarö börjar först 1735. Med hjälp av flera olika källor - mantalslängd 1727 (Uppsala landsarkiv); dödboken 1743 för Lars Olofsson; Kjerstin Jonsdotters testamente för sin son Jan Larsson (1744); kyrkans kassabok (1735, 1745, 1746) samt förmynderskapsprotokoll (1738) - har jag lyckats fastställa identiteten även på Jan Larssons far, Lars Olofsson.

Jag anser också att Lars Olofssons far, med till visshet gränsande sannolikhet, kan fastställas, nämligen bonden och nämndemannen Olof Svensson på Södra Sätter, Hammarö (vilket visas av ett mer omfattande detektivarbete).

Lars Jansson f 1730 tog sig, tillsammans med två halvbröder, namnet Hammarén på 1740-talet.

Källor: Förutom egen forskning bygger jag detta (särskilt de äldre uppgifterna), på artikeln "Präster och birkarlar" av Alrik Hammarén i Norrbotten, Lulebygden och Lule lappmark (Norrbottens läns hembygdsförenings årsbok 1966).

(Fortsättning bakom generation IX finns publicerade i Elgenstiernas ättaretal (Svenske) intill Harald Lake, d före 1412, samt ovan nämnda artikel (Bröms) intill burgundernas konung Gundikar, d 436. (Red:s anm.)).

18/11 2020
Lars Hammarén
Höjdvägen 15
132 42 Saltsjö-Boo
larshammaren@telia.com

Upprättad för Adolf Hammarén, f 16/9 1813 i Filipstad (S)					ff ff (16) t. Lars Hammarén. Orter i (S) län om inte annat anges	
Antavla nr 239	Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V	
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63		
Nr 2. far	Hammarén	Hammarén, Lars. Tullinspektör	Larsson, Jan. Bonde, nämndeman	Olofsson, Lars. Bonde	1668 - 1743	
Hammarén	Lars Fredrik	f 1730, Hammarö, Toverud	1711, Hammarö, Toverud - 23/7 1780	Jonsdotter, Kjerstin	1766 - 1746	
Anders	Bruksinspektör, länsman	d 1777, Karlskrona (K)	Persdotter, Catharina			
Handelsman	f 3/1 1756	g 13/12 1749, Hammarö	8 1681 - 14/2 1773, Hammarö, Toverud			
f 7/11 1783	Hammarö, Toverud	Löftman, Stina Catharina	Läftman, Anders. Kronobefällningsman	Torkelsson, Lars	d 1730-talet	
Torrskog(P), Gustafs förs	d 30/1 1820	f 6/1 1734, Ny, Vagge	c 1694 - d 26/10 1746, Gunnarskog	Nilsdotter, Cherstin		
d 15/1 1853	Filipstad	d 29/5 1783, Hammarö, Toverud	Hofsten, Anna Catharina	Hofsten, Nils	1685 - 1725	
Filipstad	g 5/8 1779, Åmål(P)	4	9 1715 - 14/8 1745, Gunnarskog, Sälboda V	Geijer, Anna Catharina	1685 - 1772	
g 28/9 1808	Kjellin	Kjellin, Daniel. Borgare	Kjellin, Petrus	Kjellin, Daniel Ivari. Komminister i Stora Kil	1642-1723	
	Anna Christina	f c 1720	1726-1790	Brunia, Margareta	1661-1725	
Nr 1. ansökare						
Hammarén	f 8/1 1755	d 26/5 1790, Åmål(P)	Nyqvist, Stina			
Adolf	Åmål(P)	g 9/1 1752, Åmål(P)	10			
Handelsman, rådman	d 3/7 1792	Bryngelsdotter, Britta	Hansson, Bryngel. Borgare i Åmål(P)	Persson, Hans	1650-1724	
f 16/9 1813	Torrskog(P), Gustafs förs	f 1732	Grund, Margareta	Hansdotter, Anna	d 1692	
Filipstad	5	11 c 1692 - d 25/7 1766, Åmål(P)	Vincentdotter, Annika	Grund, Christopher	d 1702	
d 15/5 1874	Hindrichson	Ersson, Hindrich. Bergsman	Erik. Bergsman i Horrsjön, Färnebo			
Luleå(BD)	Sven	f 1709, Färnebo	Jansdotter, Kari			
g 8/11 1838	Handelsman, rådman	d 9/6 1755, Färnebo, Horrsjön	1679 - 14/4 1765, Färnebo, Horrsjön			
Luleå(BD)	f 3/4 1752	g 12/6 1734, Filipstad				
Govenius	Filipstad	Carlsdotter, Brita				
Maria Christina	d 1797	f 1712				
f 4/9 1814, Luleå(BD)						
Nr 3. mor		6	13			
Hindersson	Nornberg	Norenberg, Erik. Borgare, kämnär				
Brita Maria	Christina	f 1722				
f 16/9 1791		d 27/3 1768, Karlstad	14			
Filipstad, Kauko bergsma	f 1/11 1755	g 28/10 1750, Karlstad				
d 4/2 1863	Karlstad	Vestman, Stina Maria	Väsman, Nils. Bökare			
Filipstad	d > 1803	f c 1724, Karlstad	d 29/6 1739, Karlstad			
			Söderberg, Annika			
		7	15			

Rut och Gunhild - Två svenska systrar i Youngstown, Ohio, USA

av Björn Thyberger

I min släkthistoria dyker två systrar upp som väcker mitt intresse på ett särskilt rörande sätt. Det börjar med att jag följer mina egna släktingar från Svanskog i Värmland och deras ättlingar, särskilt de som valde att utvandra till USA i början på 1900-talet. En av emigranterna var Werner Ödqvist, min morfars faster Gustafvas dotterson från Säffle. Han hamnar i Youngstown, Ohio som flera andra av hans släktingar.

Efter ett par år bor han på samma adress som Ruth Olson, en svensk flicka som också kom från Säffle men som emigrerat till USA några år tidigare än Werner. Werner och Ruth gifter sig också och bildar familj i Youngstown.

Det visar sig att Ruth kommit hit tillsammans med sin yngre syster Gunhild Olson. Gunhild kommer att gifta sig med en annan svensk i Youngstown, Henry Hammar, ägare av en skoaffär.

Jag blev nyfiken på hur de två systrarna kom att hamna här.

Växte upp i Säffle

Rut och Gunhild växte upp i en liten familj i Säffle. Pappan August Olsson var skomakare, född i Tvetas socken i Värmland liksom mamman Hilma. De flyttade så småningom till Säffle köping och fick fyra döttrar.

1909 köpte skomakaren en liten villa i området Sundsborg alldeles utanför Säffle köping. Lyckan varade tyvärr inte för familjen Olsson. På hösten 1912 dog pappan bara 38 år gammal av lungshot (tuberkulos). Kvar i Sundsborg var änkan Hilma med barnen och Hilmas egen gamle far.

Året efter blev äldsta dottern Hedvig sjuk och dog, bara 14 år gammal, också i TBC, på Arvika sanatorium. Knappt fem år senare dog morfadern av ålderdom. Två må-

Rut Olsson

Foto:., Ateljé Ludvig Åberg Säffle 1919
Bilder från Claes Åkerblom, Säffle.

nader senare drabbades yngsta dottern Ester av TBC och dog. Hon blev bara 12 år gammal. Några månader senare dog också mamma Hilma av samma fruktade sjukdom.

Nu hösten 1919 återstod av hela familjen bara två tonåriga systrar, Rut 18 år och Gunhild 15 år.

Rättaren vid Sund, Carl Johan Jansson utsågs till systrarnas förmyndare. Det verkar ha varit ett hopplöst läge. Framtiden som pigor kunde ha blivit deras öde men systrarna valde istället att redan samma år resa till Nordamerika.

Nästan varje familj i Värmland vid den här tiden hade släktingar eller bekanta som redan utvandrat till USA. Rut och Gunhilds morbror Carl August Johansson fanns sedan 1899 i Massachusetts. Flickornas förmyndare hade två systrar, Augusta och Emma, som utvandrat tillsammans till Nordamerika 1889.

Till Amerika

Den 20 november 1919 anlände Rut och Gunhild till New York på MS Stockholm från Göteborg. De

Gunhild Olsson

uppgger sin "moster" Emma, gift Granlund och bosatt i Sidney, Ohio, som resmål. I passagerarlistan finns en handskriven ändring för resmålet till morbror Aug Johnson, Newman Avenue, Seekonk, Massachusetts. Det noteras att systrarna behöver bidrag till den fortsatta resan.

Vad som hände sedan vet vi inte riktigt med det troligaste är att de hamnade i Sidney, Ohio. Granlunds var en etablerad familj med fyra barn medan morbror August Johnson troligen var en ogift inboende man bland andra arbetskarlar.

1924 har Rut och Gunhild flyttat vidare och slagit sig ner i Youngstown Ohio, ogifta men fortfarande tillsammans. Rut, 23 år, arbetar i en välbärgad familj och Gunhild, 20, på skönhetssalongen Whittaker & Shoppe som förutom hårvård erbjuder elektrolytisk behandling av fläckar och födelsemärken.

Nu hittar systrarna varsin svenskättling att gifta sig och bilda familj med.

Ruth träffar en av mina utvandrade släktingar från Säffle, Werner Ödqvist, som arbetar på General Fireproofing Company där man tillverkar hållbara och brandsäkra stålmöbler. De gifter sig i april 1926, bosätter sig i en villaförort just söder om Youngstown centrum och får en dotter, Doris Jean Ödqvist 1929.

Gunhild träffar Henry Hammar som hon gifter sig med i juni 1927. Han är född i Youngstown av svenska föräldrar och arbetar som försäljare av kläder och skor. Henry startar med tiden en egen skoaffär på Market Street. Det köper ett eget hus, mindre än 5 km från syster Ruth, och får en son, Ronald W Hammar 1932.

Livaktigt nätverk

Svenska invandrare i Youngstown hade ett livaktigt nätverk. De svetsades samman av sitt språk och sin härkomst förstås, men också av likartade mål och ideal. En vilja att smälta in i amerikansk kultur och näringsliv, att stötta lokala skolor för att ge sina barn god utbildning och en aktiv religiositet förenade dem. Ett nav där jag hittar nästan alla mina släktingar i gamla dokument är First Covenant Church, en svensk lutheransk missionsförsamling grundad i Youngstown 1886.

Här finns familjerna Hammar, Bodin, Ödqvist, Danielson och Lindberg, alla delar av den släkt jag själv har band till. Av adressregister och folkräkningar ser man också att de bodde nära varandra i södra delen av Youngstown.

Ruth och Gunhild lyckades med sin dröm om ett bättre liv. Jag undrar ändå hur det formade dem att som tonåringar förlora sina föräldrar och alla övriga syskon. Hur tänkte de om egna barn? Bör man skaffa många barn för att några kan förloras eller bara en liten familj, för att varje förlust är så smärtsam?

Båda systrarna fick bara ett barn var. Båda barnen blev gamla och överlevde sina föräldrar med god marginal. Ruth och Gunhild fick också leva länge och i varandras närhet. De blev över 90 år gamla.

På begravning i Snåret 1918

av Carl-Johan Ivarsson

Ett gammalt fotografi har nästan alltid en historia att berätta. Tyvärr är det ofta så, att trådarna bakåt har brutits – de som kunnat berätta något är borta, och inte har de lämnat några ledtrådar på fotots baksida.

Den här bilden hittade jag i en samling släktfoton från Ingeborg Svensson (f. Jansson) i Hökelund, Kila socken. Ingeborg var min farfar Ivar Janssons syster och jag kände förstås till familjens släktbakgrund, där farfars mors familj hade sina rötter i Tveta och By socknar.

Det här är en bild från tiden för omkring 100 år sedan, när privatpersoner började äga kameror och vi följaktligen i många fotoalbum kan hitta vardags- och festbilder där man inte behövt anlita en ateljéfotograf som Ludvig Åberg. Om Åberg hade stått bakom kameran hade kvaliteten garanterat varit högre, men den här lilla rätt suddiga bilden ger också en känsla av närvaro i tiden.

På denna bild står det på baksidan "Snåret 18 Aug 1918". Letar man i Tveta död- och begravningsbok får man reda på att då begravdes Anders Gustaf Larsson, född 8/8 1832, död 8/8 1918 på sin 86-årsdag. Han var en morbror till min egen farfars mor Amanda Jansson f. Pettersson (1872-1918). Hon hade dött tidigare detta år, men maken Karl Olof Jansson (farfars far) är lätt igenkännlig på detta kort med sitt stora skägg, fjärde från vänster i bakre raden. Rakt framför honom står dottern Irma, och framför Irma sitter Tobias Pettersson, farfars morfar, lite oskarp i ansiktet. Längst fram, halvliggande är Ingeborg, då 13 år gammal, i svart klänning. De andra barnen är nog Stridsbergare (kusiner till farfar). För övrigt känner jag igen farfars morbror Pontus i Tängelsrud, stående i andra raden längst till höger, och

snett framför honom sitter hustrun Alma. Hela den positiva kopian är bara ca 8x6 cm. Men alla på bilden bör alltså ha anknytning till Snåret, dit familjen Lars Andersson flyttade 1848 från Smärsbol i By.

Ungefär så mycket visste jag när jag delade med mig av bilden i Facebookgruppen "Tveta förr i tiden" i maj 2015. Då kunde Sten Danielsson berätta, att han också hade bilden i sina samlingar. "Farfar, Rikard Danielsson, syns i näst översta raden, trea från höger och framför honom står farmor, Elin Danielsson, f. Pettersson", kunde Sten berätta. Stens farfars faster Helena Danielsdotter hade länge varit trotjänarinna hos just denne Anders Gustaf Larsson, och där bodde också Helenas mor Kajsa Persdotter.

Anders Gustaf Larssons föräldrar Lars Andersson (1806-1883) och Maria Svensdotter (1801-1880) gifte sig i By 1828. Lars var kommen från Återslöp medan Maria var soldatdotter från Smärslid i Tveta. De brukade en egendom i Smärsbol i By fram till 1848 då de kunde köpa ett ställe i Snåret.

I äktenskapet föddes sju barn. Äldsta dottern Maja Kajsa (1828-1905) föddes i Skräbol i Tveta, och hamnade med tiden i Masthuggs församling i Göteborg där hon blev gift med en lokomotivputsare Per Johan Pettersson från Varnhem (1837-1907). Deras dotter Clara (1865-1948) blev gift Wendel, vi återkommer till henne. Nästa dotter hette Lovisa (1830-1887) blev kvar i hembygden och gifte sig med Anders Petter Nilsson (1835-1908). Av deras barn avled fyra av sex i tidiga barnaår. Med tiden blev Lovisa och Anders Petter boende i Snåret. Sonen Sven (1835-1856) avled endast 20 år gammal i Snåret, medan Matilda (1838-1910) blev gift med Tobias Pettersson från

Lillhagen i Getebol. De sistnämnda kom att bli min farfars mors föräldrar och byggde 1892 det hus i hörnet av Stationsgatan och Billerudsgatan i Säffle, som fortfarande är känt som Tobiashuset, men som med tiden kom att slå sig ned i Myrås i Kila socken. Fyra av deras döttrar blev permanent bosatta i USA.

Lars och Marias barnaskara fullbordades av Anna Charlotta (1841-1842) som bara blev ett halvt år gammal, och sonen Pontus (1844-1906) som liksom sin äldsta syster kom att lämna hembygden.

Pontus antog enligt Tvetas husförhörlängd namnet Lindkrans, och utvandrade i augusti 1879 till Amerika. Här slutade länge spåren efter honom. Men med hjälp av Google så fick jag fram en dödsruna publicerad i tidningen San Diego Union den 22 januari 1906. Under rubriken "Former Chicagoan dies in this city", noteras följande: "Pontus Lindkrans, en skandinav, avled på countysjukhuset på lördag kväll som ett resultat av ett förlamande slaganfall som han nyligen genomlidit. Mr. Lindkrans, som kom hit för sex månader sedan från Chicago, var en medlem av det Teosofiska sällskapet och Universal Brotherhood, och bodde en tid efter att han kom västerut vid Point Loma. Efter ett förlamande slag, togs han till sjukhuset för vård. Han var omkring 61 år

Släkt och grannar till Anders Gustaf Larsson på begravning i Snåret den 18 augusti 1918.

gammal och hade inga släktingar i detta land, såvitt känt. Begravningen hölls vid Davis & Anderson's Chapel i går eftermiddag genom broderskapets försorg. Kvarlevorna kommer att tas till Los Angeles för kremation".

En ytterligare Googlesökning ger napp på en tidningsnotis om ett teosofiskt möte i Chicago 1898.

Om Pontus Lindkrans hade någon kontakt med hembygd och familj när han dog där borta i San Diego är okänt. Att familjen visste att han inte längre var i livet visas av att han inte är omnämnd i brodern Anders Gustaf Larssons bouppteckning. Den senare (Näs häradsrätt FII:33, ht 1918 nr 10) visar

tillgångar på 17.294:55, skulder på 421:46 och således 16.873:09 i behållning. Karl Petter Andersson i Kallskog hade företagit en resa till Göteborg för söka reda på den arvsberättigade systerdottern Clara Wendel, som infann sig vid bouppteckningen. Det var dock ganska många som skulle dela på pengarna.

102 år senare så finns det många ättlingar till Anders Gustaf Larssons syskon. Ganska många finns kvar i Kila och Säffle, andra i Göteborg men en betydande mängd finns också i USA.

Så ett suddigt och gryntigt foto kan berätta så mycket!

